

ရုလီတော်စုန်တုပျ်လကမုဂ်ကျါ

ဖဲစုကဝဲတော်သဘံသဘုန်အဆကတီၢ် ကသံဃ်မုၢ်ဘျးရုလီသး ဒီး တၢ်ဘၣ်ဒိၣ်ဘၣ်ထံးဟဲအါထီၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဒုသဝီဟီၣ်ကဝီၤပူၤ (လါယနူၤအါရံၤ တုၤ လါနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၂၀၂၅ နံၣ်)

လံာ်တၢ်ဒုးသုၣ်ညါ

လါယနူၤအါရံၤ ၉ သီ, ၂၀၂၆ နံၣ်/ KHRG လံာ်ကတြၢ်နီၣ်ဂံၢ်- 25-4-BP1

KHRG

ကညီဂုၢ်ဝီခွဲးယာ်ကရုၢ်

မၤနီၣ်မၤယါတၢ်မၤဘၣ်ဒိၣ်ဘၣ်ထံးဟဲအါထီၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဒုသဝီဟီၣ်ကဝီၤပူၤ

၁. တၢ်ကတိၤလၢညါ

ကီၢ်ပယီၤသးမိၤစီၤရီၤထီၣ်ဒုးမၤပယွဲထီၣ်ဒါကမျၢၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, ခးလီၤနီၤစီၤကျဲၤဖးဒိၣ် ဒီး ကဘီၤယူၤကွံာ်လီၤမ့ၣ်ပိၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဆၢတတီၢ် ကသံၣ်မူၤဘျီၤ လီၤဆီၣ်ဒၣ်တၢ် ယါဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ရၢလီၤအသးအါထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်ချ့သဒံးအယီၤ ကမျၢၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်အါထီၣ်ပဲ ပုၤတၢၤတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်လီၤဘၣ်ယီၣ် ဒီး တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤတၢ်အိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘၣ်လၢကညီကီၢ်စဲၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သူၤစူးကါ ဒီး တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီၤအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သဘၣ်သဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ လီၤကဝီၤကမျၢၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ဖိးတၢ်မၤ, တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၤခိၣ်သးသမူၤခွဲးယၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဃုာ်ဒီး နီၤသးတၢ်ဆီၣ်သနံးတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဆီၣ်သနံးလီၤကဝီၤသဝီဖိ ပိာ်မုၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ ပိာ်ခွါမ့ၢ်ဂ့ၤ ဒီး ဖိဒိဖိသ့ၣ်သ့ၣ်ကုသးပုၤအါဂၤလၢ ကသူၤတၢ်မူၤတၢ်ဘျီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢ ကသံၣ်မူၤဘျီၤသ့ၣ်တဖၣ်ရၢလီၤအသးအါအါဂီၢ်ဂီၢ်လၢတၢ်လီၤသကုၤဆးဒးအယီၤ ဒုးအါထီၣ်တၢ်သူၤစူးကါကသံၣ်မူၤဘျီၤ လၢပုၤတၢၤပူၤကွၢ်ကွၢ် ဒီး ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်သူၤတၢ်မူၤတၢ်ဘျီၤအါထီၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ အနီၢ်ကစၢ်, အဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး ပုၤတၢၤတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤတၢ်ဘၣ်လီၤဖိဒုတမုၢ်တလၢနးဒိၣ်ထီၣ် ခီဖျိလၢလီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်သူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤအါထီၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအသူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤသ့ၣ်တဖၣ် အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲတူၢ်ဘၣ်တၢ်ထံၣ်သံကမၢ်, နီၤခိၣ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီး တုၤဒၣ်လဲာ် တနီၤန့ၣ်မၤသံလီၤကွံာ်အနီၢ်ကစၢ်သးအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိတၢ်သူၤတၢ်မူၤတၢ်ဘျီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအယီၤ ဟံၣ်ဖိဃီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးအါထီၣ်, လီၤကဝီၤပုၤတၢၤဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ပဲ ပုၤသးစၢ်အဖုတဖၣ်အဖုဟဲအါထီၣ်, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျီၤဒီး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယွဲဒီးတၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဘျီၤသ့ၣ်တဖၣ် ဟဲအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ပာ်ဖျါသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်ကြၢၢ်ကလၢလၢ အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ် လီၤကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပာ်ဘၣ်ဃးကသံၣ်မူၤဘျီၤတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး, တၢ်ကူၣ်ဆါဘျီၤတၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ကုၤပုၤသူကသံၣ်မူၤဘျီၤဒီး တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ် တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်ခိၣ်ဆၢက့ၤတၢ်သူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢ လီၤကဝီၤပုၤတၢၤပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ် အဝဲသ့ၣ်သူၤအနီၢ်ကစၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ကျိၤကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ် ဃုာ်ဒီး တၢ်ဆုၤပုၤသူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အံၤဆူၣ်တၢ်ကူၣ်ဆါယါဘျီၤအလီၢ် မ့တမ့ၢ် ကသံၣ်မူၤဘျီၤတအိၣ်ဘၣ်အလီၢ်, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပာ် ဒီး တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်

အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဆူၣ်လီၤကဝီၤပုၤဘၣ်မူၤဘၣ်ဒါပုၤလၢအဘၣ်ထွဲသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီၤအံၤပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး ဖဲ ၂၀၂၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ လီၤကဝီၤသဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံး ဟီၣ်ကဝီၤပူၤသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး ကသံၣ်မူၤဘျီၤရၢလီၤသးအါထီၣ်, တၢ်သူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤဒီး တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအပိာ်ထွဲထီၣ်ခံသ့ၣ်တဖၣ် ဟဲအါထီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်န့ၣ် လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီၤအံၤပာ်ဖျါထီၣ် တၢ်စံၣ်စီၤတဲစီၤအဂီၢ်ဖုၣ်ကီၢ်, တၢ်က့ၤကွၢ်ကဒါဘၣ်ဃး တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤ ဒီး တၢ်သူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံတပတီၢ် လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤတဖၣ်, တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢ ပုၤသူကသံၣ်မူၤဘျီၤဖိအနီၢ်ကစၢ်, အဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး ပုၤတၢၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်, ဒီး ပာ်ဖျါထီၣ်ဃုာ် လီၤကဝီၤသဝီဖိအကလုာ်, အတၢ်ဒိသဒါလီၤသးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်ကျိၤကျဲၤ ဒီး တၢ်တၢ်တၢ်တဖၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲဖဲ အခိၣ်ဆၢကသံၣ်မူၤဘျီၤဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်အါန့ၣ်လီၤ. ဝံၤအလီၤခံ လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီၤအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးသဲးတၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးဘၣ်ဃး တၢ်သူၤစူးကါထံကီၢ် ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါပတီၢ်သဲးတၢ်ဘျီၤသ့ၣ်တဖၣ် လၢကညီကီၢ်စဲၣ်ပူၤကသံၣ်မူၤဘျီၤဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖိခိၣ် အိၣ်ခိၣ်လဲၣ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ် လံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘျီၤအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢ ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တၢ်စံၣ်စီၤတဲစီၤဘၣ်ဃး ကသံၣ်မူၤဘျီၤမ့ၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်လၢကီၢ်ပယီၤ ဒီး ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤအဂီၢ်

တၢ်တုၤထုးထီၣ် ဒီး ကူၣ်လဲၤမၤကၤ ကသံၣ်မူၤဘျီၤလၢကီၢ်ပယီၤပူၤအံၤန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဖိၣ်ပျံၤပာ်ဂၢ်ဒုးမူအီၤလၢ ကီၢ်ပယီၤကလံၤစိးဟီၣ်ကဝီၤသးဖိၣ်စုကဝဲၤတဖၣ် ဒီး ကီၢ်ပယီၤသးမိၤစီၤရီၤတၢ်ပညိၣ်အိၣ်လၢ ကပၤဘၣ်ဟီၣ်ကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဝံစိာ်တီဆုၤ ဒီး တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤ ကသံၣ်မူၤဘျီၤလၢကညီကီၢ်စဲၣ်ပူၤအံၤန့ၣ် ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီး စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစီၤရီၤဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိာ်ကမိၤဝံၤအလီၤခံ စုကဝဲၤတၢ်သဘၣ်သဘၣ်ဟဲအါထီၣ်အယီၤ ဒုးအါထီၣ်တၢ်မၤကမၢ်ဘၣ်ဃးကသံၣ်မူၤဘျီၤဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်ကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကသံဃ်မူဘျီးမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဟဲအါထီၣ်လၢ၊ ကီၢ်ပ
ယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤ-

နိဉ်၂၀ ယာ်ဖှိၣ်တတၢ်အလီၤခံဒိတကတီၢ် တၢ်ထုးထီၣ်ရုလီၤကသံၣ်မူၤဘျီး လီၤဆီၣ်ဒၣ်တၢ် ပံၤသူ ဒီး ပံၤဝါအခိၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဖဲ ‘ကိၤဒၢတြဲၤအဲၤကၢၣ်’တၢ်လီၤလၢယီၤဒိၣ်ကီၢ်စဲၣ်အဆၢ အိၣ်ယံၣ်ဒီး ကညီၤကီၢ်စဲၣ်ကလံၤစိး အကံၤလိတဘျူးကယၤညါန့ၣ်လီၤ.¹ ပုၤလၢအန့ၣ်လီၤပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢကီၢ်ပယီၤသုးတၢ်ထီၣ်ဒုးအပူၤ² ဒ်အမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤသုးအဖီလၢသိၣ်မ့ၢ် (ပြည်သူ့စစ်) ကမျၢၢ်သုးဒီး သုးဖီၣ်စုကဝဲၤအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ဟဲအိၣ်ထီၣ်, လၢအပတီၢ်ပတီၢ်ဒၣ်ဝဲဘၣ်တၢ်ဖီၣ်ပျံၤအီၤလၢကီၢ်ပယီၤသုးတဖၣ် ဒီး အဝဲသ့ၣ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဘျူးလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲဟီၣ်ကဝီၤပူၤသ့ ဒီး တုၤဒၣ်လဲၤကဲထီၣ်ပုၤတုၤထုးထီၣ် ကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တရူး ဒီး ထံဂုၤကီၢ်ဂၤပဒိၣ်ပပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်သနံးဝံၤအလီၤခံ ဖဲ ၁၉၉၀ န့ၣ် တဖၣ်ဘူးကလၢအခါ ပုၤလၢအတုၤထုးထီၣ်ပံၤလၢ ကီၢ်ပယီၤကလံၤစိးဟီၣ်ကဝီၤပူၤသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ပတုၤကွံာ် တၢ်သူၣ် ပံၤထူၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီး ပုၤတုၤထုးထီၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဆိတလဲက့ၤအတၢ်ထုးထီၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအကလုာ်အဂၤလၢမ့ၢ် ယါဘၣ် ဒီး အဖဲၣ်တမ့ၢ်ကသံၣ်ထီၣ်ဂဲၤသး(ATS) အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.³

၁၉၉၀ ခုနှစ် ဂျူလိုင်လ ၂၀ ရက်နေ့က ကိုယ်တိုင်လည်းကောင်း၊ အခြားသူများကလည်းကောင်း အစီအစဉ်မရှိဘဲ အတော်အသင့် အကျိုးအမြတ် ရရှိခဲ့ပါသည်။ အချို့ကလေးများက အစီအစဉ်မရှိဘဲ အတော်အသင့် အကျိုးအမြတ် ရရှိခဲ့ပါသည်။ အချို့ကလေးများက အစီအစဉ်မရှိဘဲ အတော်အသင့် အကျိုးအမြတ် ရရှိခဲ့ပါသည်။ အချို့ကလေးများက အစီအစဉ်မရှိဘဲ အတော်အသင့် အကျိုးအမြတ် ရရှိခဲ့ပါသည်။

ဝံအလီခံ အသူးခိပ်တနီ၊ စးထိပ်ပုဉ်ဃုာ်ပုဉ်ဂီၤလၢ တၢ်ကူဉ် လဲၤမၤကၤကသံဉ်မူၤဘျီးဆူက့ၣ်တဲဉ်ကီၤလၢအနီၤကစၢ်တၢ်ဘဉ် ဘျူးအဂီၢ်အိဉ်န့ဉ်လီၤ.⁵ ဝံအလီခံန့ဉ် လၢအဟဲသ့တဖၣ် တၢ် သူစူးကါ ဒီး ဆါကသံဉ်မူၤဘျီး လီၤဆီဒၣ်တၢ်ယါဘဉ်တခါအံၤ အါထီဉ်ဂီၢ်ထီဉ်ဆူညါကွၢ်ကွၢ် ဒီး ရၤလီၤအသးအါကတၢ် လၢ ဖဉ်အဉ်ကီၢ်ရ့ဉ်ဟီဉ်ကဝီၤပူၤတုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤညါအံၤ လၢအမ့ၢ် ဟီဉ်ကဝီၤလၢ DKBA အိဉ်အါအလီၤန့ဉ်လီၤ.⁶ DKBA ဒီး KNU အကျါ တၢ်လီၤမ့ၢ်လီၤဖးအိဉ်အါထီဉ်ဒီးဝဲအယံ ဆိဉ်သခူထီဉ် ဒီး မၤဒိဉ်ထီဉ်အါထီဉ်တၢ်ကူဉ်လဲၤမၤကၤ ကသံဉ်မူၤဘျီးသ့တဖၣ် အံၤန့ဉ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၀၇ နံဉ်န့ဉ် KNU မၤတၢ်မုဉ်တၢ်ခုဉ်ထံဉ် လိာ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ပယီၤသူးမိၤစိရံၤ SPDC လၢတၢ်မုဉ်တၢ် ခုဉ်ဂီၢ်ဝံအလီခံ KNU အကျါတၢ်လီၤဖးအိဉ်ထီဉ်ကဒီးအသီ တဘျီဒီးဒူးအိဉ်ထီဉ်ကရၢအသီတဖုလၢအမ့ၢ် KNU/KNLA-PC န့ဉ်လီၤ. KNU/KNLA-PC အံၤ အိဉ်ဟူးဂဲၤဝဲဖဲ ဖဉ်အဉ်ကီၢ်ရ့ဉ် ဟီဉ်ကဝီၤပူၤစၢ်ကိးန့ဉ်လီၤ. ဝံအလီခံ ဖဲ ၂၀၁၀ နံဉ်န့ဉ် ပယီၤ သူးတဖၣ် ဆိဉ်သနံၤမၤဆူဉ် DKBA တဖၣ်လၢ ကပျီဉ်လဲကွံာ် အသးဆူ သူးခိးကီၢ်ဆါ (BGF)အယံ တၢ်လီၤမ့ၢ်လီၤဖးအိဉ်ထီဉ် လၢ DKBA အကိပူၤဝံၤ ဒူးအိဉ်ထီဉ်ကဒီးဝဲ DKBA- ဘူးဒး ဒီး DKBA - ကမျၢၢ်တၢ်ဘဉ်ဘျူးသူးမ့ၢ်ဒိဉ်သ့တဖၣ်န့ဉ်လီၤ. သူး ထီဉ်ဆူဉ်သ့တဖၣ်အံၤ ပုဉ်ဃုာ်ပုဉ်ဂီၤလၢတၢ်မၤကမဉ်ကသံဉ် မူၤဘျီးဂ့ၢ်ဝီသ့တဖၣ်အကျါန့ဉ်လီၤ.⁷

တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဖဲတၢ်မၤတၢ်ပတုၣ်
တၢ်ခးအဆၢကတီၢ် (၂၀၁၂-၂၀၁၅)

၆ KNU, KNU/KNLA-PC, DKBA-ကမျှော်တော်ဘုန်းသုံးမိုးဒိဉ်
 ဒီး ကရှိုကရဲအကသ့တဖဉ် ဆဲးလီစုမူကျါလၢ တၢ်မၤတၢ်
 မုာ်တၢ်ခုဉ်အဂီၢ် ၆ ၂၀၁၂ နံဉ် တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးပတြီ၊ ဒီး ၂၀၁၅
 နံဉ် ထံကီၢ်ဒီဘုဉ်တၢ်ပတုာ်တၢ်ခးလံာ်တၢ်အၢဉ်လီၤအီလီၤ
 (NCA) အဆၢကတီၢ်စ့ၢ်ကီး တၢ်ရဲလီၤဆါကသံဉ်မူၤဘျီးသ့အါ
 ထီဉ် မ့ၢ်လၢတၢ်မၤစ့ၢ်လီၤတၢ်သမံသမိတြီ၊ ဒီး တၢ်သဘံဉ်သ
 ဘုဉ်လီၤကဆုဉ်အယီ အဝဲသ့ဉ်စီာ်ခီတီဆၢကသံဉ်မူၤဘျီးသ့ဉ်

¹ Transnational Institute (TNI), “[Poppy Farmers Under Pressure: Causes and Consequences of the Opium Decline in Myanmar](#)”, လီဒါရ်စ်ဘာသာစကား၊ ၂၀၂၁ ခုနှစ်။

² ကွီဘတ် TNI, “[Poppy Farmers Under Pressure](#)”, လီဒ်စဲဘတ်, ၂၀၂၁ နှို်.

³ ကွန်ဘတ် TNI, “[Poppy Farmers Under Pressure](#)”, လီဒါနီစဲဘတ်, ၂၀၂၁ နှစ်.

⁴ Meehan, Patrick, “Drugs, insurgency and state-building in Burma: Why the drugs trade is central to Burma’s changing political order”, *Journal of Southeast Asian Studies*, 42(3), လါအီးကထိဘျာ် ၂၀၁၁ နံၣ်, ကဘျးပနီၣ်ဂံၢ် (၃၉၆); KHRG, “[Consolidation of Control: The SPDC and the DKBA in Pa’an District](#)”, လါစဲးပထုဘျာ် ၂၀၀၂ နံၣ်.

⁵ KHRG, “[Consolidation of Control: The SPDC and the DKBA in Pa’an District](#)”, လိစဲးပထွာ၌, ၂၀၀၂ ခုနှစ်.

⁶ ဒီအစီခိဉ်အသီး ကွၢ်ဘၣ်; KHRG, “[Hpa-an Photo Set: BGF production and sale of yaba in T’Nay Hsah and Ta Kreh townships](#)”, လိယုာ်လံ ၂၀၁၃ နံဉ်.

⁷ KHRG, [Truce or Transition? Trends in human rights abuse and local response in Southeast Myanmar since the 2012 ceasefire](#), လါမု၊ ၂၀၁၄ နှစ်.

တဖန်ညီဒိုင်ထိုင်န့ဉ်လီ။⁸ KHRG မနီဉ်မၤတၢ်ကဲထိုင်သး ဂိုဝီဘဉ်ဃးဒီးကသံဉ်မူဘျီသ့တဖန် ဃုာ်ဒီး တၢ်မၤသံမၤဝီ၊ ဟံဉ်ဃီသ့ဉ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ ဒီး တၢ်စုဆူဉ်ခိဉ်တကးသ့တဖန်၊ တၢ်ဟ့ဉ်တၢ်ဘျုး၊ တၢ်ဟးထီဉ်ကို ဒီး ပုၤဖိဉ်စုကဝဲဖိ တၢ်မၤပျံၤမၤဖုးသ့တဖန် ဟဲအိဉ်ထိုင်လၢကညီကီၢ်စဲဉ်ကီၢ်ရ့ဉ် သ့တဖန်အပူၤန့ဉ်လီ။⁹

ကီၢ်ပယီၤပူၤ လီၤဆီဒဉ်တၢ်လၢ ကညီကီၢ်စဲဉ်ဟီဉ်ကဝီၤပူၤ တၢ် ဟူးဂဲၤဂုဉ်ကျဲးစးမၤစၢၤလီၤ ကသံဉ်မူဘျီသ့တဖန်အံၤ အိဉ်စ့ၢ်ကိးန့ဉ်လီ။ ဖဲ ၂၀၁၈ နံဉ်န့ဉ် ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်ဘိးဘဉ်ရၢ လီၤ ဘျီဘဉ်မၤဂ့ၤထီဉ်က့ၤ တၢ်သိဉ်တၢ်သီအိဉ်တဖန်တၢ်လၢ အမ့ၢ် ‘၁၉၉၃ ကသံဉ်မူဘျီဒီး ကသံဉ်ကသီလၢအဆီတလဲ ပုၤသးသ့တဖန်တၢ်ဘျုးသဲး’¹⁰တဘျီအံၤန့ဉ်လီ။ တၢ်ဆီတ လဲလၢအမ့ၢ် တၢ်တဟံဉ်ပနီဉ်လၢပုၤသ့ကသံဉ်မူဘျီဒီးအမ့ၢ်ပုၤ မၤကမၢ်ကွီၢ်မ့ဉ်တကးအသိးလၢဘဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီ။¹¹ ဘဉ်ဆဉ် သဲးတၢ်ဘျုးလၢအစံဉ်ညီဉ် ပုၤသ့ကသံဉ်မူဘျီဖိသ့တဖန် အိဉ်ဒီးဒဉ်အမ့ၢ်ဖဲ ပုၤတဂၤလၢလံာ်လၢ တၢ်ဖိဉ်ချးန့ဉ်အီၤလၢ အစိဉ်ကသံဉ်မူဘျီဒီးအနီဉ်ဂံၢ်လၢအစုၤမ့ၢ်ဂ့ၤအခါ ဒီး တၢ်စံဉ်ညီဉ် သံဘဉ်ဃးတၢ်မၤကမၢ်ကသံဉ်မူဘျီဂိုဝီသ့တဖန် အိဉ်ဒီးဝဲ ဒဉ်န့ဉ်လီ။¹² ဒ်န့ဉ်အသိး ဖဲ ၁၀၁၄ နံဉ်န့ဉ် KNU, DKBA- က မျာ်တၢ်ဘဉ်ဘျုးသးမုာ်ဒိဉ်, BGF ဒီး KNU/ KNLA-PC သ့တဖန် ထံဉ်လိာ်အိဉ်ဖိဉ်တဲသကိးတၢ်ဒီး ဒုးအိဉ်ထိုင် ကညီတၢ်တီ ခိဉ်ရိၢ်မဲထီဒါကသံဉ်မူဘျီ ကမံတၢ်ဝဲအလီၢ်ခံ KNU ဒုးအိဉ် ထိုင်ဝဲ ‘သဲးတၢ်သိဉ်တၢ်သီလီၤဆီဘဉ်ဃး တၢ်တြီဆုၤမၤစၢၤ လီၤကသံဉ်မူဘျီဒီး’တဘျီန့ဉ်လီ။ ဖဲတၢ်အိဉ်ဖိဉ်အဆၢကတီၢ် အဝဲသ့အာဉ်လီၤတူၢ်လိာ် ဒီး ရုလီၤဒုးသ့ညါစ့ၢ်ကိးကမျာ် လၢအဝဲသ့ကဒုးအိဉ်ထိုင်တၢ်ဒုးဃာ်ပုၤသ့ကသံဉ်မူဘျီသ့ တဖန်အလီၢ် (၂) ဖျါန့ဉ်လီ။ တၢ်ဒုးဃာ် တၢ်တဖျါအိဉ်ဖဲ ကိကီၢ်ဝဲ BGF တၢ်ဟီဉ်ကဝီၤပူၤ ဒီး ခံဖျါတဖျါဖဲ ဖဉ်အဉ် ကီၢ်ရ့ဉ် KNU တၢ်ဟီဉ်ကဝီၤပူၤန့ဉ်လီ။¹³ ဘဉ်ဆဉ် ဒ်သိးပုၤ သ့ကသံဉ်မူဘျီလၢအကွၢ်ဆၢဉ်မၢ် ဘဉ်ဝဲတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအိဉ်

အဆးခီဖျါ တၢ်သ့ကသံဉ်မူဘျီသ့တဖန် ကဒီးန့ဉ်ဘဉ်တၢ် ကူဆါယါဘျါအဂီၢ် အဝဲသ့ သုးကျဲၤမၤန့ဝဲ န့ဉ်ဒဉ်ထဲတဆး တက့ၢ်ဒီးန့ဉ်လီ။

တၢ်မၤကမၢ်ကသံဉ်မူဘျီဂိုဝီသ့တဖန်ဖဲ ၂၀၂၁ နံဉ်သုးမိစိရိၤဟံန့ဆူဉ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိဝဲအလီၢ်ခံ-

သုးမိစိရိၤဟံန့ဆူဉ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိဝဲ ဖဲလၢဖုၤတြုၤအါရံၤ ၁ သီ ၂၀၂၁ နံဉ်ဝဲအလီၢ်ခံ ကီၢ်ပယီၤပူၤကမျာ်လၢ အကလး တဖန်အကလး ဟးထီဉ်လၢကျဲခိဉ် ဒီး ပာ်ဖျါထီဉ်တၢ်ဘဉ်သး ထီဒါသုးမိစိရိၤတဖန်အံၤန့ဉ်လီ။ မ့မ့ၢ်လၢ သုးမိစိရိၤသ့တဖန် တဖန်ခီ ခိဉ်ဆၢက့ၤကမျာ်လၢအပာ်ဖျါထီဉ်တၢ်ဘဉ်သးသ့တဖန် ဒီး ပုၤလၢအဒိသဒါပုၤဂိုဝီခွဲးယာ်သ့တဖန် ခီဖျါတၢ်ထီဉ် ဒုးအါထီဉ်ကမျာ်သ့တဖန်န့ဉ်လီ။¹⁴ တၢ်အံၤမ့ၢ်ကီၢ်ပယီၤသုး မိစိရိၤသ့တဖန် အတၢ်မၤပယွဲလီၤကဝီၤသဝီဖိလၢ တၢ်စံဉ်စိ တဲစိဒီးတကီၢ်ညါအပူၤ ဒီး မၤပယွဲဒီးဝဲဆူညါကွၢ်ကွၢ် ဃုာ်ဒီး တၢ်ခွဲးအူဒုသဝီ, တၢ်ထီဉ်ဒုးသဲသဝီဖိတဘျီဃီ, တၢ်မၤသံ မၤဝီ, တၢ်မၤဆါပယွဲ, သ့ဉ်ထံးမုာ်ခွါတၢ်မၤပယွဲ ဒီး တၢ်ဖိဉ်မၤ ဆူဉ်သဝီဖိတဖန် ဝဲပီၤတၢ် ဒီး ကဲန့ၢ်အဝဲသ့ ကတီၢ်လၢကဒီး သဒါအဝဲသ့အဂီၢ်န့ဉ်လီ။¹⁵ စးထီဉ်လၢ သုးမိစိရိၤဟံန့ဆူဉ် ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိဝဲအလီၢ်ခံ ဆၢကတီၢ်အါန့ဉ်ဒီး (၄) နံဉ် အတီၢ်ပူၤ ပယီၤသုးသ့တဖန် မၤဆူဉ်ထီဉ်အတီၢ်ထီဉ်ဒုးကမျာ် ဃုာ်ဒီးကဘီယူၤတၢ်ထီဉ်ဒုးကွၢ်လီၤမ့ဉ်ပိဆူသဝီပူၤသ့တဖန် န့ဉ်လီ။ ပယီၤသုးမိစိရိၤတၢ်မၤပယွဲသ့တဖန် မၤသံသဝီဖိ အကထီတဖန်ကထီ, ဘဉ်ဒိသဝီဖိ အကလးတဖန်ကလး, ကို ဒီး တၢ်ဆါဟံဉ်အဖျါလၢအကယၤတဖန်ကယၤဘဉ်ပတုာ် ကွၢ်, ဒီး ကမျာ်လၢ ကီၢ်ပယီၤပူၤသ့တဖန် တဒီးန့ဉ်ဘဉ်အဝဲ သ့နီၢ်ကစၢ်ဂံၢ်ခိဉ်ထံးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်သ့တဖန်ဘဉ်န့ဉ်လီ။¹⁶

၂၀၂၁ နံဉ်သုးမိစိရိၤဟံန့ဆူဉ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိဝဲအလီၢ်ခံ မၤ

⁸ KHRG, [Truce or Transition?](#), ဒ်အဖီခိဉ်အသိး.
⁹ ဒ်အဖီခိဉ်အသိး.
¹⁰ ကီၢ်ပယီၤပဒိဉ်, “[The Law Amending the Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Law](#)”, လၢဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံဉ်.
¹¹ Myanmar Police Force (MPF) and Central Committee for Drug Abuse Control (CCDAC), “[National Drug Control Policy](#)”, လၢဖုၤတြုၤအါရံၤ ၂၀၁၈ နံဉ်.
¹² TNI, “[Will Myanmar complete its transition towards an evidence-based approach to drug control?](#)”, လၢမးရှုး ၂၀၁၈ နံဉ်.
¹³ DVB, “[Karen armed groups united to combat illicit drugs](#)”, လၢယူၤလဲ ၂၀၁၄ နံဉ်.
¹⁴ KHRG, [Resilience and Resistance : Challenges and threats faced by Human Rights Defenders \(HRDs\) in Southeast Burma since the 2021 coup](#), လၢစဲးပထုာ် ၂၀၂၄ နံဉ်.
¹⁵ KHRG, “[Undeniable: War crimes, crimes against humanity and 30 years of villagers’ testimonies in rural Southeast Burma](#)”, လၢခိဉ်စဲဘဉ် ၂၀၂၂ နံဉ်; KHRG, [In the Dark - The crime of enforced disappearance and its impacts on the rural communities of Southeast Burma since the 2021 coup](#), လၢခိဉ်စဲဘဉ် ၂၀၂၃ နံဉ်.
¹⁶ KHRG, “[ကဘီယူၤဟဲလဲ Aircraft coming!: Impacts of air strikes on local communities and villagers’ protection strategies in Southeast Burma since the 2021 coup.](#)”, လၢခိဉ်စဲဘဉ် ၂၀၂၄ နံဉ်;

ဟးဂီၤစ့ၣ်တၢ်ထီၣ်ဒါကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤပုၤတဝၢတၢ်ကရၢကရိ, သဝီဖိဒီး ပုၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဂုၢ်ကျဲၤစးဟူးဂဲၤဒ်သီး ပုၤသ့ၣ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူဆါယါဘျီ ဒီး တၢ်မၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်ပတုၣ်ကွံၣ်အသးဖဲ ၂၀၂၁ နံၣ် သးမိၤစိရိၤဟံၣ်န့ၣ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် မ့ၢ်တၢ်တုၣ်ထုးထီၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီလၢကီၢ်ပယီၤပူၤတခီ အနီၣ်ဂံၢ်ဟံၣ်အါထီၣ်ကြၢၢ်ကလံၣ်တုၤဒၣ်လဲၤ ကီၢ်ပယီၤအံၤ က့ၤကဲထီၣ်ကဒါထံၣ်ကီၢ်လၢအထုးထီၣ်ပံၤသ့ၣ်အါကတၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ချါအသီတဘျီန့ၣ်လီၤ.¹⁷

စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစိရိၤဟံၣ်န့ၣ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံၣ် လီၤကဝီၤသဝီဖိလၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၣ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဘျီဝံၤတဘျီဆူ KHRG အိၣ်ဘၣ်ဃး ပုၤလၢအကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီဖိ တၢ်မၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ခုၣ်တၢ်ပတုၤတၢ်ခးဆၢကတီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တုၣ်ထုးထီၣ်ဆါ ဒီး ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီဒီးဆူၣ်ညါ အနီၣ်ဂံၢ်အါထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ကသံၣ်မူၤဘျီလီၤဆီဒ်တၢ်ယါဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ရၢလီၤသးအိၣ်အါထီၣ်ဂီၢ်မုၢ်ဂီၢ်ပၤ ဒီး ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး ပုၤတဝၢ ဒီး ကမၢၢ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢဟီၣ်ကဝီၤပုၤဒ်အမ့ၢ် ဒုပျၢ်ယၢ် ဒီး ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.¹⁸

၃. တၢ်ကဲထီၣ်သးနီၢ်ကီၢ်အဂ့ၢ်တၢ်ကွဲးဖုၣ်-ကသံၣ်မူၤဘျီဘၣ်ဃးဒီးစုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ် အတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၣ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤ

စးထီၣ်လၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစိရိၤဟံၣ်န့ၣ်ဆူၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤဝံၤအလီၢ်ခံၣ် လၢ (၅) နံၣ်အတီၢ်ပူၤ ထံၣ်ကီၢ်သး ဒီး စုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၣ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤဟံးနးထီၣ်ဒီး KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်

ကူၣ်လဲၤမၤကၤ ဒီး သူကသံၣ်မူၤဘျီလီၤဆီဒ်တၢ်ယါဘၣ် လၢ ပုၤတဝၢပုၤဟံးအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၂၀၂၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ဝဲ ကသံၣ်မူၤဘျီသ့ၣ်တဖၣ်ရၢလီၤအသးအါထီၣ်အဂ့ၢ်အံၤ ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီး တၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူဂီၢ် ဒီး ပုၤတဝၢနီၢ်ကစၢ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤတအိၣ်ဘၣ်, ဒီး ကသံၣ်မူၤဘျီရၢလီၤတၢ်ပၢ်လံၣ်အသးလၢသဝီပူၤအိၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်အဃိန့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ဒုၣ်ပၢ်ကမၢ် ကီၢ်ပယီၤသးမိၤစိရိၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ အရၢလီၤကသံၣ်မူၤဘျီလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၣ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤလီၤဆီဒ်တၢ်ဒုပျၢ်ယၢ် ဒီး ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရဲၣ်ပူၤအဃိန့ၣ်လီၤ. ပုၤသူကသံၣ်မူၤဘျီသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး လၢနီၢ်ခိၣ် ဒီး နီၢ်သးဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်, မၤအါထီၣ်ဟံၣ်ဃီသ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မၤပယုဲ ဒီး တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးသ့ၣ်တဖၣ်, ဃုာ်ဒီး တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၢ်, ပုၤတဝၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အါအဃိန့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ကြၢၢ်ကလံၣ်လၢ လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ကူဆါဘျီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤပုၤသူကသံၣ်မူၤဘျီ ဒီး တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်မ့တအိၣ်ဘၣ်ဆၣ် အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဂုၢ်ကျဲၤစးခိၣ်ဆၢက့ၤ တၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢလီၤကဝီၤပုၤတဝၢပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိ ဃုာ်ဒီး မိၢ်ပၢ် ဒီး မၤသ့ၣ်တဖၣ် ဂုၢ်ကျဲၤစးမၤစၢၤအဟံၣ်ဖိဃီဖိလၢအသ့ၣ်တဖၣ်မူၤတၢ်ဘျီထီၣ်ရဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ဝဲလၢ အဝဲသ့ၣ်ဟူးဂဲၤခိၣ်ဆၢ ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကီၢ်ထီၣ်ဆူၣ်ညါကွၢ်ကွၢ် ခီဖျါလၢ စုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ် ဒီး သးဖိစုကဝဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ဟူးဂဲၤလၢဟီၣ်ကဝီၤပုၤအဃိန့ၣ်လီၤ.

ဖဲတၢ်ကွဲးလံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဝဲအံၤ (စးထီၣ်လၢလၢယန့ၣ်အါရဲၣ်တုၤ လၢနီၣ်ဝုဘၢၣ် ၂၀၂၅ နံၣ်)အဆၢကတီၢ် KHRG ဒီးန့ၣ်ဘၣ်လံာ်တၢ်ပၢ်ပျၢ် (၃၅) ဘၣ်ဃးဒီး တၢ်သူယါဘၣ် ဒီး အတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ်လၢကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၣ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပၢ်ပျၢ်သ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ် (တၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်, တၢ်ပၢ်ပျၢ်ဖုၣ်, ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ပၢ်ပျၢ်, တၢ်လဲၤလီၤပျီပူၤတၢ်

¹⁷ UNODC, “[Myanmar remains the world’s leading source of opium and heroin](#)”, လၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်.
¹⁸ ကွၢ်ဘၣ်လံာ်အိၣ်: KHRG, “[Hpa-an District Situation Update: Extortion of villagers by the BGF, increased gambling, and teenage drug abuse in Ta Kreh Township \(August to October 2023\)](#)”, လၢအ့ၢ်ဖျၢၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်; KHRG, “[Dooطلا District Situation Update: SAC shelling and fighting causing casualties, destruction, and displacement; healthcare and livelihood challenges; land confiscation; and drug issues in Noh T’Kaw and Kruh Tuh Townships \(November 2023 to February 2024\)](#)”, လၢဖျၢၣ်အါရဲၣ် ၂၀၂၅ နံၣ်.
¹⁹ These unpublished field reports are based on information from Jan-Nov 2025, provided by community members in Kler Lwee Htoo, Mu Traw, Mergui-Tavoy, Dooطلا and Hpa-an Districts trained by KHRG to monitor human rights conditions in their communities. The names of the interviewees, including victims and their exact locations, are censored for security reasons. The parts in square brackets are explanations added by KHRG.

ပတ်ဖျါဒီး တဂီတော်ကွဲးနီၣ်) ဒီး လီၢ်ကဝီပုၤတဝါတဂီကရို (CBOs/CSOs)ကရိုတၢ်တဲသကိးတၢ်ပတ်ဖျါ (၂) ဘုၣ်န့ၣ်လီၤ.²⁰ တၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်တၢ်ဒီး လီၢ်ကဝီပုၤဂီၢ်တၢ်လိာ်ဘုၣ် တၢ်တိၤစၢၤမၤတၢ်ကရို ဒီး CBOs/CSOs အိၣ် (၄) ခါ, လီၢ်ကဝီခိၣ်န့ၣ်ဒီး ကညီဒီကလုာ်ပၤကီၢ် (KNPF) ဒီး KNUအိၣ် (၆) ခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးနီၣ်ကီၢ်အဂီၢ်တၢ်ကွဲး ဖျါတဖၣ်အံၤ အဂီၢ်ထံးအိၣ်လၢ လိာ်တၢ်ပတ်ဖျါလၢတၢ်တရၤလီၤ ဘုၣ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လိာ်အဆၢဒိၣ်ဝဲအံၤ ပတ်ဖျါထီၣ်ဝဲ စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ဘုၣ် ထွဲဒီး ကသံၣ်မူၤဘျီးရလီၤသးအဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဒီး တၢ်ဘုၣ်ဒိ ပုၤသုကသံၣ်မူၤဘျီးအနီၣ်ကစၢ်, အဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး ပုၤတဝါဒိဖု ဒီဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီသဝီဖိပတ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ဂီၢ်လၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ဒီးမၤကမၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီပုၤ (၃.၁) မ့ၢ် (က) တၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူ ဒီး တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤတၢ်ဂီၢ်ကီၢ်လၢအ ဘုၣ်ထွဲဒီး စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်, (ခ) တၢ်မၤန့ၢ် ကသံၣ်မူၤဘျီးလၢပုၤတဝါပူၤညီ ဒီး (ဂ) ကီၢ်ပယီၤသးမိၤစီရိၤသ့ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီးဒ် စုကဝဲသးတၢ်ကူၣ်တရံး ကျဲတခါအသိးအသိးန့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီသဝီဖိပတ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ် သုကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် မၤဘုၣ်ဒိ (၃.၂) (က) နီၣ်ကစၢ်တၢ် အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ, (ခ) ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ ဒီး (ဂ) ပုၤ တဝါ တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လိာ်အဆၢဒိၣ်လၢ ခံကတၢ်တဆၢဒိၣ်ပတ်ဖျါထီၣ်ဘုၣ်သး သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် သုအ တၢ်သ့တၢ်ဘုၣ်ကျါကျဲ ခိၣ်ဆၢကသံၣ်မူၤဘျီးဂီၢ်တဖၣ် (၃.၃) ဒ်အမ့ၢ် (က) တၢ်လဲၤဒီးကူၣ်ဆါယါဘျါသး, (ခ) တၢ်ဟ့ၣ်တၢ် သ့ၣ်ညါနီၣ်ပၤ ဒီး သဲစးတၢ်ဟံးဂီၢ်, ဒီး (ဂ) ပတ်ဖျါထီၣ်သဝီဖိ အတၢ်ဃုထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(၃.၁) တၢ်ဂီၢ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤကမၣ်ကသံၣ် မူၤဘျီးဂီၢ်လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီ ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်

၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစီရိၤဟံၣ်န့ၢ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤဝဲအလီၢ် ခံ ပယီၤသးထီၣ်ဒုးဒုသဝီတဖၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤ ထံးဟီၣ်ကဝီပုၤဟဲအါထီၣ်အဆၢကတီၢ် ကသံၣ်မူၤဘျီးဟဲအါ ထီၣ်လၢကညီကီၢ်စဲၣ်ပုၤတဝါပူၤ လီၤဆီဒၣ်တၢ်ဖဲ ဒုပျာ်ယၢ် ဒီး ဖျါအဂီၢ်ကီၢ်စဲၣ်ဟီၣ်ကဝီလၢ သးဖိစုကဝဲအါဖုဟူးဂဲၤအိၣ် လီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါပတ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ပိာ်ခွါဒိၣ်တုၤခိၣ်ပုၤ ဒီး ဖိသုၣ်ပိာ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ပုၤလၢအသ့

ကသံၣ်မူၤဘျီးအနီၣ်ဂံၢ်အါကတၢ်, ပုၤသုကသံၣ်မူၤ ဘျီးအကျါ ဖိသုၣ်သးနံၣ် (၇) နံၣ်တဖၣ်, မိၢ်ဒါ, မိၢ်ဖိဆဲးဒုးအိၣ်နီၣ် ဒီး မိၢ် လၢအဖိနီၣ်ဆဲးသ့ၣ်တဖၣ်ပၣ်ဃုာ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီသဝီဖိသ့ၣ် တဖၣ်ပတ်ဖျါထီၣ်ဝဲ စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ဘုၣ်ထွဲဂီၢ်သ့ၣ် တဖၣ် ဟ့ၣ်သဆၢဒုးအါထီၣ်တၢ်သုကသံၣ်မူၤဘျီးလၢ ကီၢ်ပ ယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီပုၤန့ၣ်လီၤ. စုကဝဲတၢ်သဘံၣ် သဘုၣ်ဘုၣ်ထွဲဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူ ဒီး တၢ်ကမၤစၢၤဟံၣ်ဖိဃီဖိအဂီၢ်ကီၢ်ခဲ, နီၣ်သးတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ တၢ်ဆီၣ်သနံး, ပုၤလၢအကူၣ်လဲၤမၤကၤ ကသံၣ်မူၤဘျီးတဖၣ် အိၣ်လၢပုၤတဝါတၢ်လီၤသကုၤစးဒး, ဒီး ကီၢ်ပယီၤသးမိၤစီရိၤ ဆီၣ်ထွဲ အသိၣ်မံၤသးဖိစုကဝဲအဂၤ လၢ အပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(က) တၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူ ဒီး တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤတၢ်ဂီၢ် ကီၢ်လၢအဘုၣ်ထွဲဒီး စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်

စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ် ဒီး ထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်အိၣ်သးလၢ ကီၢ် ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီပုၤတဂါတကျါဘုၣ်အဃိ ဒုးအါထီၣ်တၢ်မၤကမၣ်ဘုၣ်သးကသံၣ်မူၤဘျီးဂီၢ်, ဒုးအါထီၣ် တၢ်ဖျါတၢ်ယၢ် ဒီး နီၣ်သးတၢ်ဆီၣ်သနံးကီၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ တနံၤဘုၣ်တနံၤအတၢ်အိၣ်မုၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်လီၢ်ကဝီဖိသ့ၣ်တ ဖၣ် အုၣ်အသးဒီးပတ်ဖျါထီၣ်ဝဲအိၣ်အသိး စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သ ဘုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အါထီၣ်ဒီး တၢ်လဲၤတၢ်ကွၢ်ကီၢ်ခဲဒိၣ်ထီၣ်အဃိ တၢ်ပုၤတၢ်ကလံၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒိၣ်ထီၣ် ဒီး လီၢ်ကဝီသဝီဖိတၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်လၢကဟးထီၣ်ကွၢ်လီၤဖဲမၤတၢ်ဒ်သိးကန့ၢ်ဘုၣ်စုအဂီၢ် စုၤလီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိအါဒ်အါဂၤ လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပိာ်ခွါသးစၢ်သ့ၣ် တဖၣ် သုစူးကါ ဒီး ဆါဝဲကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲ သ့ၣ်လဲၤခီဖျါဘုၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ လၢအတၢ်အိၣ်မုၢ်တနံၤဘုၣ်တနံၤ အပူၤအဃိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီး ဒ်သိးကလဲၤခီဖျါ မၤန့ၢ်ကွံၣ် အတၢ်တူၢ်ဘုၣ်, တၢ်သ့ၣ်အုးသးအုး ဒီး တၢ်ဆီၣ်သ နံးကီၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢအဟဲကဲထီၣ်သးခီဖျါ ပယီၤသးမိၤစီရိၤ ထီၣ်ဒုးကမျာ်သ့ၣ်တဖၣ် အဟံၣ်ဖိဃီဖိသံးဒီး ဘုၣ်ဒိ, တၢ်စုလီၢ် ခိၣ်ခိၣ်ဒီး တၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်ခိၣ်သးသမူဟးဂီၢ်ကွံၣ်အဃိန့ၣ် လီၤ. ပုၤအဂၤတနီၣ်န့ၣ် သူ ဒီး ဆါကသံၣ်မူၤဘျီးမ့ၢ်လၢ အတၢ် ဖဲတၢ်မၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကူၣ်ဘုၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ဒုးယၢ်တအိၣ်လၢဘုၣ် အဃိန့ၣ်လီၤ. အခဲအံၤ လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်က ဝီပုၤ ယါဘုၣ်အပူၤဘုၣ်ကတၢ်, အိၣ်လၢတၢ်လီၤသကုၤစးဒး ပုၤ ဒီး တၢ်သုအီၤအါ ဒ်တၢ်လၢမုၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဂီၤတခါအသိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအသုကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် သုဝဲကသံၣ်မူၤဘျီးကလုာ်

²⁰ ခီဖျါလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီပုၤသးဖိစုကဝဲအါဖု ကူၣ်လဲၤမၤကၤဆါ ကသံၣ်မူၤဘျီးအဃိ တၢ်ကဃုဃိထံမၤနီၣ် မၤဃါကသံၣ်မူၤဘျီး ဂီၢ်တၢ်ဘျးစဲအဂီၢ် တၢ်ဘုၣ်တၢ်ဘၢတၢ်လီၤဘုၣ်ယိၣ်အိၣ်လၢ KHRG ဖျါပုၤမၤနီၣ်မၤဃါတၢ်မၤပယုၤပုၤဂီၢ် ခွဲးယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လိာ် တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါတဘုၣ်အံၤ ပတ်ဖျါထီၣ်ဒၣ်ထဲလၢ လီၢ်ကဝီသဝီဖိ ဒီး ခိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ဘုၣ်ယိၣ် ဒီး တၢ်ထံၣ်ဘုၣ်သးတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်မိၤ လီၤ မ့မ့ၢ်တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီးအဂီၢ်ထံးလၢပုၤတဝါပူၤ သ့ၣ်တဖၣ်အံၤတခီ တပၣ်ဃုာ်ဘုၣ်န့ၣ်လီၤ.

အါမံၤ ဒီးသုၣ်တမံၤလၢလၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ ဒ်အမ့ၢ် ခြံစထၢၣ် မဲၣ်, ထၢၤမၤဒီကသံၣ်, ညါဖီ, ခြံထီလၣ်, ပံၤ ဒီး တၢ်ဒုးအိၣ် ထီၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအကလုာ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်န့ၢ်လီၤ.

ဒဲယါနံၣ်ထီၣ်ဝီၣ် (DARE Network) ပုၤနံၣ်တၢ်နီၣ်ဂ--- တဲပျီဒုး သ့ၣ်ညါဘၣ် KHRGဒ်အံၤ, “ဘၣ်မနုၤအဃိ ပုၤသုၣ်တမံၤတၢ်ဘျီး လဲၣ်န့ၢ် တၢ်ဂ့ၢ်လီၤဆီလိာ်သးအိၣ်ဝဲအါမံၤ. ပုၤသးစၢ်လၢကညီ ကီၢ်စဲၣ်ပုၤအါဂၤ သူကသံၣ်မူၤဘျီးမ့ၢ်လၢ တၢ်ဆီၣ်သနံးအဝဲသ့ၣ် တဖၣ်အိၣ် ဒီဖျိအိၣ်ဘၣ်လၢထံကီၢ်လၢတဂၢ်တကျါဘၣ်အ ပုၤ, ဟံၣ်ဖိဃီဖိ လီၤဖျၢၣ် မ့တမ့ၢ် လီၤဖး, အိၣ်သယုာ်သညိ ဒီး နီၣ်သးတၢ်တူၣ်ဘၣ်တဖၣ်အိၣ်အဃိ. ယထံၣ်ဘၣ် ပုၤအါဂၤသုၣ် တၢ်မူၤတၢ်ဘျီး မ့ၢ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်နးမးအဃိ. ပုၤမၤသကိး တၢ်တနီၤသူကသံၣ်မူၤဘျီး မ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိဃီဖိသံလၢတၢ်ဒုး အဃိ. ပုၤအဂၤတနီၤသူတၢ်မူၤတၢ်ဘျီး ဒ်သးကသါပုၤနီၣ်ကွံာ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်. ပုၤအါဂၤ တူၢ်ဘၣ်လၢအတၢ်မ့ၢ်လၢတအိၣ်လၢဘၣ်. တနီၤတဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဖဲးတၢ်မၤခွဲးယာ်ဘၣ်, ဒီး တ နီၤအကျါတသူတၢ်မူၤတၢ်ဘျီး အိၣ်က့ၤတသ့လၢဘၣ်အိၣ်. တၢ် ဂ့ၢ်အဂၤတခါ ပုၤလၢအသုၣ်တမံၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် တသ့ၣ် ညါလီၤအသးလၢအကဲ ပုၤသုၣ်တမံၤတၢ်ဘျီးဘၣ် မ့တမ့ၢ် တနီၤ ပာ်ဝဲလၢကသံၣ်မူၤဘျီးကမၤဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးအီၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်ဘၣ် အဃိ. ပုၤတနီၤ ကဲထီၣ်ပုၤကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီး မ့ၢ်လၢ တၢ်ဖဲးတၢ်မၤခွဲးယာ်ဂၤတအိၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်န့ၢ်ဝဲလၢ အမၤစၢၤ အဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး မၤအါထီၣ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ဟဲန့ၢ် အဃိ.”န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ပာ်ပျီထီၣ်ဘၣ်ဃး လီၤကဝီၤပုၤတဝါဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် သု တၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဟဲအါထီၣ် လီၤဆီဒ်တၢ်ဖိသ့ၣ်လၢတထီၣ်က့ၢ် ဘၣ်, မိၢ်ပာ်တၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုာ်ကယာ်တလၢပုၤဘၣ် မ့တမ့ၢ် ဘၣ် မၤတၢ်လၢစံာ်ပျီပုၤ, ကုာ်သ့ၣ် မ့တမ့ၢ် ကွၢ်ကျိာ်ကွၢ်ပနီၣ်²¹ လၢအ ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်သးသမူဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဃိန့ၢ်လီၤ. ပိာ်ခွါဒ်ထီၣ်သီ သးနံၣ်အိၣ် (၁၉) နံၣ် လၢအမံၤမ့ၢ် စီၤဟ--- အိၣ်လၢ အခ--- သဝီ, နီၣ်ခွဲၤကရူာ်, တၢ်ကြဲၤကီၢ်ဆၢၣ်, ဖၣ်အိၣ် ကီၢ်ရုၤဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကူၣ်ဆါယါဘျီလၢ ဒဲယါနံၣ်ထီၣ်ဝီၣ် (DARE Network) အိၣ်ဝံၤသီသီဖိတဂၤ ဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ် KHRGလၢ အ ဝဲစးထီၣ်သုၣ်တမံၤတၢ်ဘျီး လၢအဖိသၣ်ခါလံၤလံၤ ဖဲအဟးထီၣ် ကွံာ်က့ၢ် မၤစၢၤအမိပတၢ်လၢစံာ်ပျီပုၤအခါန့ၢ်လီၤ. ဖဲအဝဲမၤတၢ် လၢစံာ်ပျီပုၤအခါ ပုၤနီၣ်ဒ်တနီၤ သု ဒီး ဆါယါဘၣ် လၢအမဲာ် ညါ, ဟ့ၣ်အိၣ်ကလီၤအါယါဘၣ်န့ၢ်လီၤ. စီၤဟ --- စံးဝဲဒ်အံၤ, “ဖဲ န့ၢ်အခါ ယဘၣ်သးသုၣ်ကွၢ်စ့ၢ် အဃိယသုၣ်အီၤ. ယသုၣ်သုၣ်အီၤတုၤ လၢယတသုၣ်လၢယအိၣ်တသ့ဘၣ်တဘျီ ယဘၣ်ပုၤအိၣ်က့ၢ်

လၢ ယနီၣ်ကစၢ်ဒ်ဝဲလံၤ.” ကီၢ်ရုၤပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤဇ--- ပာ်ပျီ ထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

“

“ဖဲသ့ၣ်တဖၣ်သုၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီး. တနီၤအိၣ်န့ၢ်နံၣ်ဃိး နံၣ်လီၤသုၣ်လံၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်တနီၤန့ၢ် အမိအပါတအိၣ်လၢဘၣ် ဒီး အဝဲသ့ၣ်ဖျိအဃိ.”

န့ၢ်လီၤ.

ဖဲစုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ် ဒီး တၢ်ဃးတၢ်စ့ၢ်အဆၢကတီၢ် ပုၤ သုကသံၣ်မူၤဘျီးတနီၤ သုဝဲလၢဖိတၢ်မၤဃၢကန့ၢ်အဂီၢ် ဒီး ညီ န့ၢ်သုဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဖဲးမၤတၢ်ကကဲအန့ၢ်ရံၢ်အါ လၢအဟံၣ်ဖိဃီ ဖိတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်သးသမူဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. သဝီဖိလၢအပူၤကွံာ် သု ဘၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးတဂၤ အမံၤမ့ၢ် စီၤ အ--- အိၣ်လၢ အက--- သဝီ, စတဲကရူာ်, လၢကဆီကီၢ်ဆၢၣ်, ဘျဲဒ်ဝဲကီၢ် ရုၤ အုၣ်အ သးဒီး ပာ်ပျီထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ဖဲအဝဲသ့ၣ်သုကသံၣ်မူၤဘျီးအခါ အ ဝဲသ့ၣ်ဆိကမိၣ်ဝဲလၢအဖိတၢ်မၤန့ၢ်အါ. အဝဲသ့ၣ်န့ၢ်ဝဲအဃိ ဃုကျဲလၢကသုၣ်အါထီၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီး ဒ်သးမၤတၢ်ကန့ၢ်အါ ထီၣ်အဂီၢ်. ဖဲကသံၣ်မူၤဘျီးမၤတၢ်လၢအပူၤအခါ အဝဲသ့ၣ်ဆိ ကမိၣ်လၢအမၤတၢ်လီၤ (အနီၣ်နီၣ်တဒီတကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်တၢ် ဒိၣ်ဒိၣ်ဘၣ်).”

လီၤကဝီၤသဝီဖိကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်လီၤဘၣ် ယိၣ်ဖဲလၢအဝဲသ့ၣ်လဲၤက့ၤဖဲးမၤ မ့တမ့ၢ် လဲၤလၢစံာ်ပျီ တၢ်ဖဲး အိၣ်မၤအိၣ်လီၤလၢအတၢ်လုာ်အိၣ်နီၣ်သးသမူဂီၢ်အခါန့ၢ်လီၤ.²² တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢ သဝီဖိသ့ၣ်တ ဖၣ်ကဖဲးဘၣ်မၤဘၣ်တၢ်အဂီၢ် ဒီး ဆီၣ်သနံးသဝီဖိအါထီၣ်လၢ ကဘၣ်ဃုကျဲအဂၤလၢအတၢ်ဟဲန့ၢ်ကအိၣ် အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. သ ဝီဖိတနီၤ လီၤဆီဒ်တၢ်ပိာ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ် ဖဲအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဆီၣ် သနံးဒ်အံၤအခါ အဝဲသ့ၣ်သုကသံၣ်မူၤဘျီး ဒ်သးကန့ၢ်ဘၣ်တၢ် ဟဲန့ၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. ဖဲ CBOs/CSOs မၤတၢ်တၢ်ပိာ်တဲသကိး အဆၢကတီၢ် ကညီပိာ်မုာ်ကရၢ (KWO) န့ၢ်ရုၤ နီၣ် ခ--- စံးဝဲဒ် အံၤ, “စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်အိၣ်ဒ်ယံာ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖျိာ် တၢ်ယာ်ဒ်အါ, တၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်ခွဲးယာ်ဒ်တအိၣ် ဒီး ကသံၣ် မူၤဘျီး ကဲထီၣ်တၢ်မၤအညီတခါလၢပုၤကမၤအီၤ (လၢကဒီးန့ၢ် ဘၣ်စ့ၢ်အဂီၢ်). အပူၤသ့ၣ်ဘၣ်စ့ၢ်.” အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

လီၤကဝီၤသဝီဖိ, KNPF ဒီး CBOs/CSOs ပာ်ပျီထီၣ်ဝဲဒ်လၢ ပုၤလၢအထူးထီၣ်ရုလီၤဆါကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ပုၤလၢ အိၣ်ဒီးကျိာ်စ့ ဒီး တၢ်စိတၢ်ကမိၤသ့ၣ်တဖၣ်, လီၤဆီဒ်တၢ်ဖဲ

²¹ ကွၢ်စ့ၢ်ကီၢ်: KHRG, *Stolen Childhoods*, ဒ်အဖိခိၣ်အသိး.
²² ကွၢ်ဘၣ် KHRG, *Defying Hunger : State Administration Council (SAC)'s systematic destruction of civilian livelihoods and food systems in Southeast Burma (January - December 2024)*, လါမုၤ ၂၀၂၅ နံၣ်.

တၢ်လီၤလၢ တၢ်ဖျိာ်တၢ်ယၢ်အါ ဒီး တၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ် ခွဲးယၢ်စ့ၤ အလီၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဟ့ၣ်လီၤကဝီၤသဝီၤဖိလၢအ တၢ်ဃုထၢလၢကမၤတၢ်မၤအဂၤအိၣ်စ့ၤသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ဖဲးတၢ် မၤလၢကမၤဝဲဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဆါတၢ်ပုၤယါဘၣ်, မၤတၢ်လၢစံာ်ပွဲၤ တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ, ကဲဘၣ်ဘၢ မ့တမ့ၢ် မၤတၢ်လၢအိၣ်ပနီၣ် လီၤဆီဒၣ်တၢ်တၢ်မၤသ့ၣ်မၤဝဲဒ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သး တနီၤ အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ယါဘၣ် ဒ်စ့ပုၤမၤတၢ်ဖိဘူးလဲတခါအသိး န့ၣ်လီၤ.

(ခ) တၢ်မၤန့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးလၢပုၤတဝါပုၤညီ

စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ကဲထီၣ်သးလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်က လံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပုၤတဝါပုၤညီညါဒီးယံာ်ဒီးထၢကသံၣ်မူၤဘျီး ရူလီၤသးဒီးအါထီၣ် ဒီး တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အါဒ်ညီထီၣ်, ပုၤသ့ၣ်ဒီးမၤ ကမၢ်ကသံၣ်မူၤဘျီးဂ့ၢ်ဝီဒီးအါထီၣ်, လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပုၤဂံၢ်ဆဲးဘါ စၢ်ဒ်အမ့ၢ် ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၣ်ပာ် ဘၣ်ဃး ကသံၣ်မူၤဘျီးတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ် တအိၣ် ဘၣ် ဒီး ပုၤသ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအနီၢ်ကစၢ်အါဂၤ အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်အါ တလၢအဃိ တၢ်မၤဘၣ်ဒ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်လံန့ၣ် တသ့ၣ်ညါလီၤ အသးဘၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး ပုၤသ့ၣ်ကသံၣ် မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဃုာ် ပိာ်မုာ်, မိာ်ဒါ ဒီး ပိာ်ခွါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ.

လီၤကဝီၤသဝီၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်စး ထီၣ်သ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီး ခီဖျါလၢအထံၣ် ပုၤနီၢ်ဒ်သ့ၣ်တဖၣ် သ့ ဝဲအဃိ, တနီၤပုၤနီၢ်ဒ်ဒ်ဒီးအိၣ်အဝဲသ့ၣ်, တၢ်ဆါကသံၣ်မူၤဘျီး လီၤ ဒီး ပုၤဆါကသံၣ်မူၤဘျီးဖိတဖၣ်အိၣ်ဘူးဒီးကိတဖၣ် အဃိ န့ၣ်လီၤ. ကိသရၢၣ် စီၤ သ--- အသးနံၣ်အိၣ် (၁၉) နံၣ်အိၣ်ဖဲ အဂ--- သဝီ, နီၣ်တကီၢ်ကရူာ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၢ, ဒုပျာ်ယၢ်ကီၢ် ရုၣ်တဂၤတဲဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ဒ်ပစံးတၢ်အသိး ပုၤနီၢ်ဒ်တဖၣ် ထူထီၣ်ညါဖိ အိၣ်ဒ်မိာ်ထူအသိးဝံၤ ပာ်တီၢ်ဝဲတကူး ဒီး တၢၤ ကွံာ်. တဘျီတခါဒ်ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ထံၣ်မိာ်ကူးဝဲအံၤ ဒီးအိၣ်ကွံာ် ဝဲ. (...) လၢယနီၢ်တဂၤအတၢ်ထံၣ်န့ၣ် တၢ်သ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ တမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤဆီလၢနီၣ်တမံၤဘၣ် ဒီး တၢ်ထံၣ်အိၣ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်လၢမုၢ်ဆုၣ်မုၢ်ဂီၤတခါအသိးန့ၣ်လီၤ. လၢအဝဲသ့ၣ်ဂီၢ်န့ၣ် တ မ့ၢ်တၢ်နီၣ်တမံၤလၢဘၣ်.” ဒဲယါနဲၣ်ထီၣ် (DARE Network) ပုၤနဲၣ်တၢ် နီၢ် ဂ--- စ့ၢ်ကီး ပာ်ဖျါအါထီၣ်ဝဲ ဒ်အံၤ, “ညီနီၢ်ဖိသ့ၣ် သ့ၣ်တဖၣ် ဘၣ်မနုၤအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီးလဲၣ်န့ၣ် အတ နီၢ်ပာ်ဝဲဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ပုၤဂၤအံၤ. အဝဲသ့ၣ် အနီၢ်အကီၢ်မ့ သ့န့ၣ် အဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်ဒ်သိးသိးစ့ၢ်လီၤ. ပုၤလၢအဟံၣ်ခိာ်ဟံၣ် ဃၢမ့ၢ်သ့န့ၣ် အဝဲသ့ၣ် ကသ့ၣ်ပိာ်စ့ၢ်ကီးဝဲအံၤလီၤ. တၢ်ဘၣ်ဒ် ဘၣ်ထံးကအိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ် တနီၢ်ပာ်ဝဲဘၣ် ဒီး ကသံၣ်မူၤဘျီးလၢ အဒီးန့ၣ်ဘၣ်ဝဲတမံၤလၢလီၤ သ့ၣ်ကီးမံၤဒဲး. အဃိ ဖိသ့ၣ်သ့ၣ် တဖၣ်အံၤ အိၣ်လၢတၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်ဒ်ဒ်မးအလီၤန့ၣ်လီၤ.”

ဖိသ့ၣ်တနီၤသ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးခီဖျါလၢအဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျါ ဒ်အမ့ၢ် ဟံၣ်ဃီမုၢ်ကျါဝဲကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်, တၢ်တကွံာ်ထွဲက န့ၣ်ဃုာ်အံၤ မ့တမ့ၢ် အမိအပါတအိၣ်လၢဘၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. အဒိ ဖဲ အခ--- သဝီ, နီၣ်ခွဲၤကရူာ်, တၢ်ကြံၢ်ကီၢ်ဆၢပုၤန့ၣ် စီၤ ၀---, စီၤလ--- ဒီး စီၤယ--- မ့ၢ်ဖိသ့ၣ်(၃) ဂၤလၢအစးထီၣ်သ့ၣ်က သံၣ်မူၤဘျီး လီၤဆီဒၣ်တၢ် ယါဘၣ် လၢအနီၢ်ဆဲးသးနံၣ် အိၣ် (၇) နံၣ်အခါ ဒီး အခဲအံၤ အဝဲသ့ၣ်သးနံၣ်ကအိၣ် (၁၃) နံၣ်လံ န့ၣ်လီၤ. စီၤ၀--- စးထီၣ်သ့ၣ်ယါဘၣ် မ့ၢ်လၢအပါသ့ၣ် ဒီး ဒုးအိၣ်စ့ၢ် ကီးအိၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. စီၤလ--- ဒီး စီၤယ--- စးထီၣ်သ့ၣ်ယါဘၣ် သ့ မ့ၢ်လၢအသကီးဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်အဝဲသ့ၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. စီၤလ--- ဒီး စီၤယ--- အပါခံၤလၢလၢသ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအါတလၢအဃိ မၤ သံလီၤကွံာ်အနီၢ်ကစၢ်သး ဖဲအဝဲသ့ၣ်ခံၤလၢလၢ သးနံၣ်ကအိၣ် ဒ်ထဲ (၃) နံၣ်ခီၤအခါန့ၣ်လီၤ. စီၤလ--- ဒီး အနီၢ်ဘၣ်အိၣ်ဒီး အဖဲ လၢအအိၣ်သးဆုၣ်တဂၤအံၤဖဲ အမိလဲၤမၤတၢ်လၢယါကီၢ် အခါ ဘၣ်ဆၢ အမိတဟ့ၣ်မၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤယ---တခါ အိၣ်ဒီး အမိမုာ်ကဖဲ ဒီး အဒိပုၤဝဲမုာ် (၃) ဂၤန့ၣ် လီၤ. ဖဲဖိသ့ၣ်ပိာ်ခွါဖိ (၃) ဂၤအံၤအိၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအါထူးအသး တနီၤလၢဘၣ်အခါ အဝဲသ့ၣ်လဲၤထီၣ်ကိတမုာ်လၢဘၣ် ဒီး အ ဟံၣ်ဖိဃီဖိစ့ၢ်ကီး တဆီၣ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလၢအိၣ်ကထီၣ်ဘၣ် ၂၀၂၅ နံၣ်တၢ်ပာ်ဖျါအဆၢကတီၢ် စီၤ၀--- အိၣ်ကွၢ်ဒီး အမုၢ်မုၢ်လၢ အပါစ့ၢ်ကီးလဲၤထီၣ်ဃုဖဲဃုမၤတၢ် လၢယါကီၢ်အဃိန့ၣ်လီၤ. စီၤ၀--- တသ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးလၢဘၣ် ဒီး ကွၢ်ထီၣ်ကဒါကိလံန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ မ့ၢ်မုၢ်လၢ စီၤလ--- ဒီး စီၤယ--- ခံၤလၢအံၤ သ့ဒီးဒ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီး, ကွံာ်ကျါကွံာ်ပနီၢ် ဒီး ကုၢ်သ့ၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အခဲအံၤ စီၤလ--- အိၣ်ကွၢ်ဒီးအမုၢ် မ့ၢ်လၢအဖဲလဲၤပုၤကွံာ်ဟီၣ်ခိာ်လံ ဒီး အနီၢ် တခါ ဖဲအသးနံၣ်အိၣ် (၁၅) နံၣ်အခါ ထီၣ်ပုၤဒီးပုၤသးစၢ်ဖိတ ဂၤလၢအသ့စ့ၢ်ကီးကသံၣ်မူၤဘျီးန့ၣ်လီၤ.

လီၤကဝီၤတၢ်ကရၢကရိပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲလၢ တဘျီတခါဒ်ပိာ်မုာ်တဖၣ် သ့ၣ်ယါဘၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် (တြီ အဝါ ဒီး အဖိသ့ၣ်တဖၣ်တနီၤဘၣ်အဃိ ဟံၣ်ဖိဃီဖိတဟံၣ်သ့ၣ်ယါ ဘၣ်ဒီး ထူးအသးတနီၤလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်မၤတၢ်ထံၣ်လိာ် တၢ်ပိာ်တဲသကီးအဆၢကတီၢ် KWO နီၢ် က--- တဲသကီးတၢ် ဂ့ၢ်အံၤလၢ, “ပိာ်မုာ်တနီၤ မၤအဝါဒုာ် (တၢ်မူၤတၢ်ဘျီး) ဘၣ်ဆၢ အဝါတဒုာ်ဘၣ်အဃိ အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်သ့ၣ်စ့ၢ်ကီး (တၢ်မူၤတၢ် ဘျီး). ပိာ်မုာ်တနီၤသ့ၣ် (တၢ်မူၤတၢ်ဘျီး) ဒီး အဝါဒုာ်လံ ဘၣ် ဆၢအဝဲသ့ၣ်ဒုာ်ဝဲတနီၤလၢဘၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.” စီၤရူ--- လၢအ မ့ၢ် ဖုၣ်အုၣ်ကီၢ်ရုၣ်KNPF ပၤကီၢ်ဃိထံခိာ် (၂) ဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ် KHRGဒ်အံၤ, “အဖိသ့ၣ်တဖၣ် စးထီၣ်သ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးဒီးသ ကီး. မၤတနီၤဒုတသ့ (တၢ်မူၤတၢ်ဘျီး) ဘၣ်, ဘၣ်ဆၢ တနီၤဒု သ့ၣ် မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဲအဝါတနီၤဘၣ်အဃိ. ဝံၤဘျီ အဝါသ့ၣ် အမါသ့ၣ်လီၤ. (...) ဖိသ့ၣ်လၢအသ့တၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် တ

ထီၣ်ကွီၣ်ဘၣ် ဒီး အဟံၣ်ဖိဃီဖိစ့ၢ်ကီး တဆိၣ်ထွဲလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ပျဲအဖိဟးပိာ်အခံ ကဲမ့ၢ်လုၢ်မ့ၢ်အူန့ၣ်. ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ကဲထီၣ်သးဒ်အံၤန့ၣ် ပမၤတၢ်တသ့နီၣ်တမံၤဘၣ်.” အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဂ). ကီၢ်ပယီၤသးသူတၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီး ဒ်သးတၢ်ကူၣ်တရံးကျဲတခါအသိး

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ပျီၤထီၣ်ဝဲတလီၢ်လီၢ်ဘၣ်ဃး တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီးလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤန့ၣ် ဘၣ်ထွဲလီၢ်အသးဒီး စုကဝဲတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်အယီ မ့ၢ်တၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤခိၣ်န့ၣ်လၢ KHRG မၤတၢ်ထံၣ်လီၢ်သံကွၢ်တၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ပၢ်ပျီၤထီၣ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယီၤသးမိၤစီရိၤ ပျဲအသိၣ်မ့ၢ်သးဖိစ့ၢ်စုကဝဲအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကဆါ ဒီး ရုလီၤကသံၣ်မူၤဘျီးလၢ ကီၢ်ပယီၤမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤထံးဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖၣ်အဂ့ၢ်ကီၢ်ရူၢ်ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤဇ--- ပၢ်ပျီၤထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ပမ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ကဒါက့ၤလၢပဖၣ်အဂ့ၢ်ကီၢ်ရူၢ် သးက့ (၇) ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤန့ၣ်သးထီၣ်ဆူၣ်လီၤမ့ၢ်လီၤဖးအိၣ်ထီၣ်အယီ ပုၤထုးဖးသးသ့ၣ်တဖၣ်မၤဝဲကသံၣ်မူၤဘျီး. ဒ်ပတၢ်ဃီထံ အဆါအိၣ်ပျီၤထီၣ်အသိးအဝဲသ့ၣ် (ပယီၤသးသ့ၣ်တဖၣ်) တမၤ(ဆါကသံၣ်မူၤဘျီး)လီၤလီၤဘၣ်. အဝဲအံၤမ့ၢ်ပဒုၣ်ပဒါအတၢ်ကူၣ်တရံးပုၤအကျဲ. အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ ဒ်စုကဝဲအသိး လၢကထီၣ်ဒုး ဒီးမၤလီၤပျီၤကွံာ်ပတၢ်ပၢ်ဆါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကမၤဟါဂီၤကမျၢၢ်လၢအအိၣ်လၢ တၢ်ပၢ်ဆါဟီၣ်ကဝီၤပူၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးဒုးကဲထီၣ်ပုၤအိၣ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.” ဒဲယါန့ၣ်ထီၣ်ဝဲ (DARE Network) ပုၤန့ၣ်တၢ် နီၢ်ဂ--- ပၢ်ပျီၤထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲဒ်အံၤ,

“

“ကသံၣ်မူၤ ဘျီးဟဲအါထီၣ်ခီဖျိ ထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အယီ. ပုၤကူၣ်လဲၤမၤကၤကသံၣ်မူၤဘျီးဖိသ့ၣ်တဖၣ် ရဲၣ်ကျဲပၢ်လီၤဝဲလၢ ကရုလီၤ ကသံၣ်မူၤဘျီးလၢပုၤတဝါပူၤ ဒ်တၢ်ဒုးတၢ်ယၤစုကဝဲတခါအသိးန့ၣ်လီၤ.”

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဝဲလၢပယီၤသးသ့ၣ်တဖၣ် ရုလီၤကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ အိၣ်ဒီးအတၢ်ပညိၣ်တၢ်တၢ်ကျဲလီၤတၢ် ခီဖျိအတၢ်ဆိၣ်ထွဲတၢ်တုထုးထီၣ်ရုလီၤ ဒီး ဆါ ကသံၣ်မူၤဘျီးလၢခွၢ်အဲၣ်ယူၣ်တၢ်ဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ လီၤဆီဒၣ်တၢ်လၢ ပုၤသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အကျါ ဒ်သိးကမၤစၢ်လီၤ တၢ်ပၢ်ဆါဂံၢ်ဘါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကညီသးစၢ်ကရု (KYO) ခိၣ်န့ၣ်အကျါ စီၤမ---လၢအအိၣ်ဖဲ အယ--- သဝီ, နီၣ်တကီၢ်ကရူၢ်, နီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၣ်, ဒူပျၢ်ယာ်

ကီၢ်ရူၢ်တဂၤ ပၢ်ပျီၤထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “(ပယီၤသး) မိၤစီရိၤဒု ပတဲအဝဲသ့ၣ်တန့ၢ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သးလၢပပုၤကလုာ်ကဟးဂီၤတခီ. ကသံၣ်မူၤဘျီးအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ အိၣ်ဟဲလၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်တခီ. ပပုၤသးစၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်မုၤဟးဂီၤတဘျီန့ၣ် အဝဲသ့ၣ်တဘၣ်ဒုးတၢ်လၢဘၣ်. ပကဟးဂီၤကွံာ်ဒၣ်ဝဲ တဘျီဃီလီၤ. ဘၣ်ဆၣ် ပပုၤသးစၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် တသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်. ပုၤသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်မုၤကသံၣ်မူၤဘျီးအါထီၣ်န့ၣ် ခါဆူညါခိၣ်န့ၣ်စ့ၢ်ကီးကလီၤစ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.”

တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဒ်န့ၣ်အံၤဖဲ လၢယန့ၣ်အါရဲၤ ၂၀၂၅ နံၣ်အပူၤ ဖဲကညီဒီကလုာ်တၢ်ထူၣ်ဖျးသးမ့ၢ်ဒိၣ် (KNLA) တၢ်သမံသမိးတြၢအလီၢ်လၢအဘျးဒီး အက--- သဝီ, စတဲကရူၢ်, လၢကဆါကီၢ်ဆၣ်, ဘျီးဒဲၣ်ကီၢ်ရူၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤတဘျီအံၤပၢ်ပျီၤထီၣ်ဝဲ KNLA သးရူၢ်နီၣ်ဂံၢ် (၂၀၃)အဖီလၢ သးဒုနီၣ်ဂံၢ် (၄) သးဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဖိၣ်န့ၣ်ယါဘၣ် (၁၂,၅၂၀) ဖျါလၢအူဇအ--- အဟံၣ်ပူၤဖဲ အက--- သဝီန့ၣ်လီၤ. အူဇအ--- မ့ၢ်ပယီၤသးမိၤစီရိၤ (SAC)သဝီသးပုၤတဂၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်လဲၤဖိၣ်ကသံၣ်မူၤဘျီးအခါ အူဇအ--- ဒီးထီၣ်ချဲယုာ်ပူၤကွံာ်အသး ဆူတၢ်လီၢ်ဂၤန့ၣ်လီၤ.
(တၢ်ဂီၤ- KHRG)

(၃.၂) တၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီး အတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ်

တၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ မၤဘၣ်ဒိ ပုၤသူတၢ်အနီၢ်စၢ်, ဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီး ပုၤတဝါတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ် မၤနးဒိၣ်ထီၣ် ပုၤတဝါ အနီၢ်ခိၣ်ဒီးနီၢ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်တၢ်လၢအကွၢ်ဆၢၣ်မံာ်တၢ်ဘၣ်ဝဲလံသ့ၣ်တဖၣ်နးနးကလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ကသံၣ်မူၤဘျီးရုလီၤသးအါထီၣ်အယီ ဒုးအိၣ်အါထီၣ်တၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးကွီၢ်မ့ၢ်, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၢ် ဒီး ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(က) ဘၣ်ဒိပုၤသုတၢ်အနီၤစၢ် အနီၤခိၣ် ဒီး နီၣ်သးတၢ်အိၣ်မုာ် ဆိးပၤ ဒီး တၢ်သးစဲလၢကမၤလိၣ်နီၣ်တၢ်ကူာ်ဘၣ်ကူာ်သု

တၢ်သုကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ မၤဘၣ်ဒိ ပုၤသုတၢ်အနီၤစၢ်နီၣ်ခိၣ် ဒီးနီၣ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသုၣ်လၢအသု ကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ညီၣ်နီၣ်ဟးထီၣ်ကွံာ်ကွံာ် မ့ၢ်လၢအသုကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. ပုၤသုကသံၣ်မူၤဘျီး လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပိာ်မုာ်ဒီး ဖိသုၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ပဲ ပုၤတၢ်တၢ်ထံၣ်သံကမၣ် ဒီး တၢ်တကန့ၣ်ဃုာ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်သုကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ မၤဘၣ်ဒိပုၤသုတၢ်ဖိအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအပနီၣ်လၢ လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဒီးထံၣ်ဘၣ်ဝဲအါကတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဖဲးဘီ, ဃဲးဃိ, တအိၣ်ဃိဒီး, မံတဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်, တၢ်ပာ်သးဆိတလဲ ဒီး တဲဆၢခိၣ်ဆၢပုၤလၢကျဲတကြးတဘၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီး တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒိၣ်ဒိၣ်မုာ်မုာ်အဂၤ ကဲထီၣ်သးခီဖျါတၢ်သုကသံၣ်မူၤဘျီးအဃိ ဒ်အမ့ၢ် ပသိၣ်, ကလုာ် ဒီး သ့ၣ်တၢ်ဆါသ့ၣ်တဖၣ် ဒီး မ့ၢ်မ့ၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် နီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တန့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖုာ်အာ်ကီၢ်ရဲၣ်ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤဇ--- ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး ဖိသ့ၣ် (၁၂) နံၣ် စီၤ စ--- လၢအအိၣ်ဖဲ ဇလ--- သဝီ, နိခွဲၤကရူာ်, တၢ်ကြဲၤကီၢ်ဆၢပုၤတဂၤ အသံခီဖျါတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအိၣ်အိၣ် မ့ၢ်လၢအသုစဲတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးယံၤထၢ ထုးအသးတန့ၢ် ဒီးသုထီၣ်ရီၤဝဲအါတလၢအဃိန့ၣ်လီၤ. အဝဲပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “အသု (ကသံၣ်မူၤဘျီး)အဃိ အပုၤအဝဲၤအန့ၢ်အီၤ ဘၣ်ဆၢၣ် တကန့ၣ်ဝဲဘၣ်. (...) အပုၤအဝဲၤတဲအီၤတန့ၢ်ဘၣ်, အဝဲမၤဖဲတၢ်ဘၣ်အသးဒီး သုဝဲတုၤအသံတစု.” န့ၣ်လီၤ.

ပုၤသုကသံၣ်မူၤဘျီးဖိသ့ၣ်တဖၣ် ညီၣ်နီၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ပဲ နီၣ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဃိ အဝဲသ့ၣ် ကအိၣ်မူၤအတၢ်အိၣ်မူၤလၢတန့ၢ်ဘၣ်တန့ၢ် ဒီး ကပၤဃာ်က့ၢ်ဟံၣ်ဖိသ့ၣ် ဒီး ပုၤတၢ်တၢ်ရဲၣ်လိာ်မုာ်လိာ်လၢအမုာ်အခုာ်ကီၢ် ကီၢ်ခဲဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ. ကွဲးသရၣ်စီၤ သ--- အိၣ်လၢနီၣ်တကီၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်, ဒုပျာ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်တဂၤအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ပိာ်ခွဲၤလၢအသဝီတဂၤအဂ့ၢ်ဒ်အံၤ, “တချုးလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဒီးဘၣ်န့ၣ် အဝဲမၤတၢ်ဆူၣ်မး ပဲက့ၢ်ဟံၣ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ် ကွၢ်ထွဲဖိ ဒီး ဖိာ်အိၣ်တ့ၤအိၣ်စၢၤတၢ်. ဘၣ်ဆၢၣ်အဝဲသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဝဲအလီၢ်ခဲ တၢ်ခဲလၢဆိတလဲကွံာ်သး. အဝဲတဖဲတမၤတၢ်လၢဘၣ်, သးဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ညီ ဒီး အမၤတဲက့ၢ်တၢ်ဒီးအီၤတဘျီးလၢဘၣ်.” န့ၣ်လီၤ. သဝီသးပုၤ စီၤ ဘ--- အိၣ်ဖဲ အင--- သဝီ, ပတးကရူာ်, တၢ်ကြဲၤကီၢ်ဆၢၣ်, ဖုာ်အာ်ကီၢ်ရဲၣ်ပုၤတဂၤအံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးဝဲဒ်

အံၤ, “ပုၤလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ဆိကမိၣ်တၢ်တဘၣ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်. ပုၤလၢအက့ၢ်ကသံၣ်သ့ၣ်တဖၣ် တသ့ၣ်ညါလၢအမိအပါ အပုၤအဝဲၤလၢဘၣ် ဒီး တပာ်ကဲအမိအပါ အပုၤအဝဲၤလၢဘၣ်.(...)အဝဲသ့ၣ်ခိၣ်န့ၣ်တမၤတၢ်လၢဘၣ်. လၢခဲအဝဲသ့ၣ်လီၤကဲလၢပုၤတပံၤလၢဘၣ်.” န့ၣ်လီၤ.

ပုၤသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဖိတနီၤ တူၢ်ဘၣ်ဝဲနီၣ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် ဃုာ်ဒီး တၢ်ဟးထံၣ်ကမ့ၢ်ကြိတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အဃိအဝဲသ့ၣ်မၤကတၢ်ကွံာ်အတၢ်အိၣ်မူၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖုာ်အာ်ကီၢ်ရဲၣ်ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤဇ--- ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

“

“ပုၤတနီၤ က့ၢ်သံလီၤအသး ဒီး တနီၤအီၤသံလီၤသးအိၣ်. ယထံၣ်ဘၣ်လၢယဘူးယတၢ်ကျါ(မၤသံလီၤသးခီဖျါသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီး အါတလၢအဃိ) အိၣ်တဂၤစ့ၢ်.”

အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

အါန့ၢ်အန့ၢ်တၢ်သုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မၤဘၣ်ဒိဖိသ့ၣ်အတၢ်ကူာ်ဘၣ်ကူာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါဒၣ်တက့ၢ်ဖိသ့ၣ်လၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ဟးထီၣ်ကွံာ်ဝဲအလီၢ်ခဲစးထီၣ်သ့ၣ်ဒၣ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီး လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပုၤလၢအတထီၣ်ဘၣ်လၢကွဲၤ ခီဖျါ ၂၀၂၁ နံၣ်သုးမိၤစီၤရဲၣ်ဟံၣ်န့ၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤအဃိသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.²³ ဖိသ့ၣ်တနီၤ အဝဲသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးအဃိ ဟးထီၣ်ကွံာ်ကွံာ် ဒီး တကန့ၣ်ဃုာ်ပုၤလၢလၢဘၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ကသးစၢ်ဆၢလၢအတၢ်ဖဲးလိမၤဒီးပုၤအဂီၢ်ကီၢ်ခဲလၢအဂီၢ်အဃိ အဝဲသ့ၣ်ဟးထီၣ်ကွံာ်ကွံာ် လဲၤဖဲးလဲၤမၤက့ၢ်တၢ်လၢ စံာ်ပုၤ မ့တမ့ၢ် ဒီးသန့ၤထီၣ်က့ၢ်အသးလၢအဟံၣ်ဖိသ့ၣ်ဖိတၢ်မၤစၢၤအီၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဖိ စီၤအ--- အိၣ်လၢ အက--- သဝီ, စတဲကရူာ်, လၢကဆိကီၢ်ဆၢၣ်, ဘျီးဒဝါကီၢ်ရဲၣ်တဂၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ပုၤကွဲၤဖိတဂၤလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးန့ၣ် အတၢ် နီၣ်တၢ်တန့ၢ်လၢဘၣ်. (...) ပုၤကွဲၤဖိဝဲအံၤ တသးစၢ်ဆၢလၢတၢ်မၤလိပုၤလၢဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်အခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဒိလံအဃိ.” န့ၣ်လီၤ.

ပုၤလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ပဲ ပုၤတၢ်တၢ်ထံၣ်သံတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွဲးသရၣ် စီၤသ--- သးနံၣ် အိၣ်(၁၉) နံၣ်အိၣ်လၢ ဒုပျာ်ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်တဂၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ဖိသ့ၣ်(လၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီး)တဂၤနီၣ်မ့က့ၢ်န့ၣ် ပုၤကတဲအီၤလၢ ‘နနီၣ်က့ၢ်. နတကျိးဘၣ်’. တၢ်တန့ၢ် ဖိသ့ၣ်အံၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအသးပုၤလံ. ခဲခါတခါန့ၣ် ပုၤတၢ်တၢ်ဆိသန့ၢ်အီၤအဃိ

²³ ကွဲးဘၣ်: KHRG, *Stolen Childhoods*, ဒ်အဖိခိၣ်အသိး.

အဝဲသ့ၣ်လဲၤခိၣ်မၤနၤကွၢ်ဝဲတၢ်ဆိၣ်သနံးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤတန့ၢ် ဘၣ် ဒီး အဝဲသ့ၣ်သ့တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီဆူညါ ကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိ သၣ်တနီၤ အိၣ်မူကွၢ်ဒီးပုၤတၢ်ထံၣ်အိၣ်အသိး. န့ၣ်လီၤ.

ပိၣ်မုၢ်လၢအသ့ၣ်တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီဒီး အနီၢ်ကစၢ်ပတုၤသ့ၣ်တန့ၢ် ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဟံၣ်ပျၢ်ထီၣ်တၢ်တူၢ်ဘၣ် ဒီး ဃုတၢ်မၤစၢၤ လၢ ဟံၣ်ဖိဃီဖိ, သမူသကိး ဒီး ပုၤတၢ်ဝါဖိအိၣ်အဂီၢ် ကီၤခဲအါန့ၢ်ပုၤ ဂၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤမ့ၢ်သ့ၣ်ညါလၢအသ့ၣ်တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီန့ၢ် အဝဲသ့ၣ် ကတူၢ်ဘၣ်တၢ်နီၤဖးအိၣ်တၢ်အဒုၣ်အဆၢအါန့ၢ်ပိၣ်ခွါ မ့ၢ်လၢလီၤ ကဝီၤပုၤတၢ်ဝါပံၤနီၣ်ထံၣ်သံပိၣ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢကဘၣ်အိၣ် မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ထံၣ်အသိးအိၣ်အဃီန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး ဖၣ် အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပၤကီၢ်ဃီထံၣ်ခိၣ် (၂) စီၤရၢ--- ပၢ်ပျၢ်ထီၣ် ဝဲဒ်အံၤ, “ပိၣ်ခွါဒ် န့ၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်ကမၤ (သ့ကသံၣ် မူတၢ်ဘျီ)ဘၣ်ဆၣ် အမၤမၤကမၤတၢ်ဒုတအဲၣ်ဝဲဘၣ်. ဝါမ့ၢ်အီ (တၢ်မူတၢ်ဘျီ)ဘၣ်ဆၣ် အမၤအီတအဲၣ်ဝဲဘၣ်.” န့ၣ်လီၤ.

(ခ) ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤဘၣ်ဒီး- တၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ် ဘၣ် ဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူကီၤခဲ

လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်တၢ်သ့ကသံၣ်မူတၢ်ဘျီလၢ ပုၤတၢ်ဝါပံၤအါထီၣ် မ့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲစ့ၢ်ကိးဒီး နီၢ်သးတၢ်တူၢ် ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်သနံးတဖၣ်, တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူကီၤခဲဒီး တၢ် စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢဟံၣ်ပျၢ်ဃီပူၤအိၣ်အါအဃီန့ၣ်လီၤ.

လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ဝဲတၢ်သ့ကသံၣ်မူတၢ်ဘျီ လီၤဆိဒ်တၢ်ပိၣ်ခွါလၢ အဖဲးမၤတၢ် လုၢ်အိၣ်လုၢ်အိၣ်အဟံၣ်ဖိဃီ ဖိတဖၣ် အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်သ့ကသံၣ်မူတၢ်ဘျီန့ၢ် မၤလီၤမၤကွၢ် ဟံၣ်ပူၤ ဃီပူၤတၢ်သ့ၣ်ဖဲသးညီ, တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါလၢအဂ့ၢ် ဒီး တၢ် လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူတဘၣ်လီၤဘၣ်စးဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သဝီသးပုၤ စီၤဖ--- အိၣ်ဖဲ အခ--- သဝီ, နိခွါကရၢၢ်, တၢ်ကြဲၢ်ကီၢ် ဆၣ်တဂၤအံၤ ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

“

“အဝဲသ့ၣ်တၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်သးဒီး အဟံၣ်ဖိဃီဖိ တဂ့ၢ်လၢဘၣ် ဒီး သဝီဖိစ့ၢ်ကိး တူၢ်ဘၣ်ဝဲတမုၢ် ဘၣ်. (...) အဟံၣ်ဖိဃီဖိသးဘၣ်ဖိၣ် ဒီး တၢ်သ့ၣ် တမုၢ်သးတမုၢ်ဘၣ်တဖၣ် ပိၣ်ထွဲထီၣ်အခံ.”

န့ၣ်လီၤ.

အါန့ၢ်အန့ၢ် ပုၤသ့တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီအဟံၣ်ဖိဃီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ် ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိး ပုၤတၢ်ဝါတၢ်နီၤဖးတၢ်အဒုၣ်အဆၢ ဒီး တ ဘျီတခိၣ် တၢ်ပံၤဒုၣ်ပံၤကမၤအဝဲသ့ၣ်လၢ အဟံၣ်ဖိဃီဖိအ ကျါတဂၤလၢသ့ကသံၣ်မူတၢ်ဘျီအဃီ အဝဲသ့ၣ်တူၢ်ဘၣ် တၢ်သး ဘၣ်တံာ်တံာ် ဒီး တၢ်ခိၣ်ဖိမဲာ်ဆုးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်သရၢၣ်

စီၤသ--- လၢဒုပျၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်တဂၤပံၤပျၢ်ထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “တၢ် အိၣ်ဖိၣ်သရၢၣ်အဖိတဂၤဂၤ မ့ၢ်သ့တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီန့ၢ် အသးသ့ၣ် လၢကဝီၤလီၤဖုၣ်. ဒ်န့ၣ်အသိး သဝီသးပုၤအဖိ တဂၤဂၤမ့ၢ်သ့တၢ် မူတၢ်တၢ်ဘျီန့ၢ် ပုၤတဘၣ်သးဒိကန့ၢ်အကလုၢ်လၢဘၣ်. ပုၤတ ဝါဖိတဖၣ်ကထံၣ်ဝဲလၢ ‘အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်စုန့ၣ်ကျဲအဖိဒ်ဝဲမ့ၢ်တန့ၢ် ဘၣ်န့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ကဟံၣ်စုန့ၣ်ကျဲပုၤဂၤကသ့လၢကျဲဒ်လဲၣ်.’ သ ဝီသးပုၤအနီၢ်ကစၢ်တၢ်ပံၤသ့ၣ်ပံၤသးမ့ၢ်လဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် အဖိတၢ် ဟူးတၢ်ဂဲၤမ့ၢ်တဂ့ၢ်န့ၢ် တၢ်ဆၢတံာ်ထံၣ်သံပံၤကမၤလၢအီၤ.” န့ၣ်လီၤ.

ပုၤသ့တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီဖိသ့ၣ်တဖၣ် မၤစၢၤအဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်လုၢ် အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူတအိၣ်လီၤတၢ်ဘၣ်အဃီ အဟံၣ်ဖိဃီဖိသ့ၣ် တဖၣ် ဘၣ်ဂုၢ်ကျဲးစးမၤစၢၤလီၤကွၢ်အနီၢ်ကစၢ်သးသပုၤပုၤန့ၣ် လီၤ. ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကသ့ဘၣ်ကသံၣ်မူတၢ်ဘျီအဂီၢ် အဝဲသ့ၣ် ဃု မ့ၢ်တမ့ၢ် ကွၢ်အိၣ်ဟ့ၣ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိစုအဃီ ဒုးအါထီၣ်အဟံၣ် ဖိဃီဖိ ကျိၣ်စု ဒီး တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်တလၢတလီၣ် တၢ်ဂုၢ်ကီ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပၤကီၢ်ဃီထံၣ်ခိၣ် (၂) စီၤ ရၢ--- ပၢ်ပျၢ်ထီၣ် ဝဲဒ်အံၤ, “ပုၤတဂၤ(လၢအသ့တၢ်မူတၢ်ဘျီဒီး) အတၢ်ဟံၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၢ် ပုၤဝဲအံၤကမၤကမၤတၢ် ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျီန့ၢ် ဒီး ဟးဃုအုၣ်လိာ်သးဒီးပုၤဂၤလီၤ. တၢ်အံၤ မၤဘၣ်ဒီး (ဟံၣ်ဖိဃီဖိ)မ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲၤကွၢ်တၢ်ဖိးအိၣ်မၤအိၣ် ဒီး ပုၤ ဂုၢ်ဝီတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်သ့ၣ်တဖၣ်.” န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးတ နီၤ ပုၤသ့တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီတဖၣ် မ့ၢ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်စုဘၣ်အခါ အဝဲ သ့ၣ်တီၢ်, မၤပျဲမၤဖးလၢကမၤသံ မ့ၢ်တမ့ၢ် မၤဆါပယွဲ, အိၣ်ဟ့ၣ်, မၤကမၤ ဒီး မၤပယွဲဘၣ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဃုဒီးအဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအမၤသီဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဲထီၣ်သးလံဘၣ် ဆၣ် ပုၤတဝါလုၢ်လိာ်တၢ်ထံၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်ဘျီတၢ်ဘၣ်သ့ၣ်တ ဖၣ် တဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ် မၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢကလီၤဖးဒီးတဝါဘၣ် န့ၣ်လီၤ.

ဖဲမၤတဖၣ် ဃုၢ်ပူၤဖျဲးထီၣ်ကွၢ်အသးလၢအဝါလၢအမၤပယွဲမၤ ပျဲမၤဖးအီၤတဖၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဒီး တၢ် ကီတၢ်ကဲအါမးန့ၣ်လီၤ. မိၢ်သဘျုး ဒီး မိၢ်မုၢ်ကမဲသ့ၣ်တဖၣ် တ ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ပုၤတဝါတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤနီၤတမံၤဘၣ်အဃီ အဝဲသ့ၣ် ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူကီၤခဲ ဒီး တၢ်လုၢ်ဒ်ထီၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကပွဲၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ် ဘၣ်တၢ်ဘၣ်ကန့ၢ်အဂီၢ်တၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ် ဂီၢ်အါမးန့ၣ်လီၤ. ဖဲပုၤသ့တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီဖိ အနီၢ်ကစၢ်မၤသံလီၤ သးဝံၤအလီၢ်ခံန့ၢ် အဟံၣ်ဖိဃီဖိလၢအိၣ်တၢ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ် မဲာ်ဘၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပၤကီၢ် ဃီထံၣ်ခိၣ် (၂) စီၤရၢ--- ပၢ်ပျၢ်ထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ဖဲအဝဲ(ပုၤလၢအသ့ တၢ်မူတၢ်တၢ်ဘျီမၤသံလီၤသးတဂၤအံၤ) တအိၣ်လၢဘၣ်အလီၢ် ခံ အဖိအမၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတဖၣ်. ဟံၣ်ပူၤဃီပူၤ ပုၤမ့ၢ်တအိၣ်လၢဘၣ်တဂၤဂၤန့ၢ် ကီဒိၣ်မး. လီၤကဲဒ်ပုၤစုလီၤမၤ

ကွၢ်တကပလ.” န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီးအဃိ ဒုးအိၣ်အါထီၣ် ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ် ခိၣ်တကး ဒီး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မပယွဲသ့ၣ်တဖၣ် ဃုာ်ဒီး တၢ်မၤသံမၤဝီ, တၢ်တဲပျံၤမၤပျံၤဟံၣ်ဖိဃီဖိ ဒီး ပုၤလၢအမၤကမၢ် တၢ်တဖၣ် လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပိာ်ခွါ မၤပယွဲထီၣ်ပိာ်မုၢ် ဒီး ဖိသုၣ် ပိာ်မုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိ ဒီး ခိၣ်နီၤလၢ KHRG မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သံကွၢ်တၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢဟံၣ်ဃီပုၤလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးမ့ၢ်အိၣ်တကၤန့ၣ် အဟံၣ်ဖိဃီဖိတူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ တအိၣ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢအပူၤကွၢ်ပုၤလၢတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဖိက့ၤမၤသံအမိၢ်ပၢ်, မါ, ဖိ ဒီး တၢ်မၤပယွဲဂ့ၢ်ဝီအကၤတဖၣ် ကဲထီၣ်သးလၢ ပုၤတၢ်ပူၤအိၣ်တၢ်လံအဃိန့ၣ်လီၤ.²⁴

လီၤကဝီၤပၤကီၢ် KNPF ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢတၢ်မၤကမၢ်ကွၢ် မ့ၢ်လၢ တၢ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအိၣ်အါအကၤတၢ်တခါမ့ၢ် ကသံၣ်မူၤဘျီးဂ့ၢ်ဝီ ဒီး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မပယွဲလၢအဘၣ်ထွဲဒီး ကသံၣ်မူၤဘျီးဂ့ၢ်ဝီတခါ မ့ၢ်တၢ်မၤကမၢ်ကွၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအိၣ်အါအကၤတၢ်အကျါ ခံခါတခါန့ၣ်လီၤ. ဖၢၢ်အၣ်ကီၢ်ရဲၣ်ပၤကီၢ်ဃီထံခိၣ် (၂) စီၤရဲ--- ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအိၣ်အါ, “တၢ်ဂ့ၢ် (လၢတၢ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအိၣ်အါ) အါကတၢ်မ့ၢ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးကသံၣ်မူၤဘျီးတဖၣ် လၢအပၣ်ဃုာ်ဒီး သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်မပယွဲသ့ၣ်တဖၣ်. (...) အဒိ မုၢ်ခွါတၢ်ဂ့ၢ်ကဲထီၣ်သးလၢ ဒီပုၤဝဲကဒဲကဒဲ ဒီး ဖိသုၣ်သးန့ၣ် တပုၤဘၣ်တဖၣ်. ဖဲပသံကွၢ်တၢ်ကဲထီၣ်သး (ဘၣ်ဃးသွံၣ်ထံး မုၢ်ခွါတၢ်မပယွဲဂ့ၢ်ဝီ)အခါ ဘၣ်ဘျီးဒီးတၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီး ဒီး အဝဲသ့ၣ် (ပုၤမၤကမၢ်တၢ်)မ့ၢ်စ့ၢ်ကီးပုၤလၢ အသုယါဘၣ်.” န့ၣ်လီၤ. KWO ဟံၣ်ဃီတၢ်စုာ်ကီး ဂ့ၢ်ဝီလၢတၢ်တီၣ်ပျၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အအိၣ် စးထီၣ်ဖဲ လၢယနူၤအါရဲၣ် တုၤ လၢယုၤ ၂၀၂၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ် (၁၅၂) ဂ့ၢ်ဝီအကျါ (၁၀၅) ဂ့ၢ်ဝီမ့ၢ် ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးလၢအဘၣ်ဘျီးဒီး ကသံၣ်မူၤဘျီးတဖၣ် န့ၣ်လီၤ.

ဟီၣ်ကဝီၤလၢပုၤဖီၣ်စုကဝဲအါဖုပၤသတြဲၤဝဲအလီၤန့ၣ် သဲစး တၢ်ဒိၣ်စိတန့ၢ်ဘၣ်အဃိ KNPF ပၤကီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကွၢ်ဆၢၣ် မဲာ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢကဟူးဂဲၤဝဲဘၣ်ဆၢၣ် ဒ် ၂၀၁၄ နံၣ်KNU သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလီၤဆီဘၣ်ဃးတၢ်တြီဆုၤမၤစ့ၤလီၤ ကသံၣ်မူၤဘျီးအိၣ်ကွဲးလီၤသးအိၣ်အသိး အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ဂ့ၢ်ဝီဖီၣ် ပုၤလၢ အမၤကမၢ်ကွၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ ဖဲ ၂၀၂၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ ချၢၣ်လွံၣ်ထွဲၣ်ကီၢ်ရဲၣ် KNPF ပၤကီၢ်ဖီၣ်ဒုးဃာ် ပုၤလၢအသု ဒီး ဆါကသံၣ်မူၤဘျီးအိၣ် (၆) ဂၤ ဒီး ဟ့ၣ်ဝဲတၢ်စံာ်

ညီၣ်ဒ် KNU သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလီၤဆီဘၣ်ဃးတၢ်တြီဆုၤမၤစ့ၤလီၤ ကသံၣ်မူၤဘျီး အိၣ်ကွဲးလီၤသးအသိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်လဲၤဒီးန့ၢ်ဘၣ် ကသံၣ်မူၤဘျီး သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢဂ့ၢ်ပူၤ ပယီၤသုးမိၤစီရီၤတၢ်ပၤဟီၣ်ကဝီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

(ဂ) တၢ်မၤဘၣ်ဒိပုၤတၢ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤသ့ၣ်တဖၣ်- တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၢၣ်, ပုၤတၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ ဒီး သးစၢ်ဒိဖု တဖၣ်

တၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီးအံၤ မၤဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကီး ပုၤတၢ်တၢ်ဒိတကဝီၤ မ့ၢ်လၢလီၤကဝီၤသဝီဖိတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢ, သးစၢ်အဖု တဖၣ်ဟဲအါထီၣ် ဒီး တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်လၢတၢ်ကဟံၣ်ဃီတၢ်ဘၣ်ဘျီးလၢပုၤလၢကသံၣ်မူၤဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်အိၣ် အါထီၣ် န့ၣ်လီၤ. ဖဲလံာ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါဝဲအံၤအခါ KHRG ဒီးန့ၢ်ဘၣ်လံာ် တၢ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ဘၣ်ဃး ပုၤလၢအကူၢ်လဲၤမၤကၤဆါကသံၣ်မူၤဘျီး တကၤ ဟံးန့ၢ်သွံၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်ဘၣ်ဘျီးလၢပိာ်မုၢ်လၢအသုစဲ ကသံၣ်မူၤဘျီး (၂) ဂၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

KNPF ပၤကီၢ်ခၢၣ်စးဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢတၢ်သူကသံၣ်မူၤဘျီး အံၤန့ၣ် မၤအါထီၣ်ကွၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကြဲၣ်ကီၢ်ဆၢၣ် KNPF ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤန့--- ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအိၣ်အါ, “ဒီဖျိလၢ(ကသံၣ်မူၤဘျီး)အဃိ တၢ်မၤကမၢ်ကွၢ်မ့ၢ်တၢ်မ့ၢ်ဟဲအါထီၣ်. တၢ်မ့ၢ်ဟဲ အါထီၣ်အဃိ ပၤကီၢ်တဖၣ်အတၢ်မၤအါထီၣ်.” န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဘျၢၣ်လၢ ပုၤတၢ်ပူၤ, ဟံၣ်ဃီ, တၢ်ဆါဟံၣ်, ကိုၤ ဒီး ကမ္ဘာ်တၢ်သူၣ်ထီၣ်အဂၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤဟဲအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ.²⁵ အခ--- တီၤခၢၣ်သးကွဲးနီၣ်ခွဲၤကရူာ်, တၢ်ကြဲၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်ပူၤတဖျၢၣ် အံၤသရၣ်မုၢ်ပာ်ကွဲးတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢကွဲးပူၤတသ့ဘၣ် မ့ၢ်လၢပုၤ သုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ဟဲဟ့ၣ်တၢ် ဒီး ဆါဝဲလၢကပူၤအိၣ် ကသံၣ်မူၤဘျီးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီနီၣ်ရဲၣ် စီၤ ပ--- လၢအအိၣ်ဖဲ အစ--- သဝီ, ပတးကရူာ်, တၢ်ကြဲၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်တကၤအံၤ ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢအိၣ်အါ, “ပုၤသူကသံၣ်မူၤဘျီးတကၤ အိၣ်ဟ့ၣ်ပုၤလၢအဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢ အစးသီယံၢ်ကၤလၢ. ညီၣ်တၢ်ဘျၢၣ်န့ၣ် အိၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဖဲပုၤတနီၣ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဘၣ်အဆၢကတီၢ် ဘၣ်ဆၢၣ် ပုၤသူကသံၣ်မူၤဘျီးတဖၣ် ဟ့ၣ်တၢ်လၢပုၤမဲာ်ညါပျီၤ.” န့ၣ်လီၤ.

ကသံၣ်မူၤဘျီးဟဲအါထီၣ်အဃိ ပုၤတၢ်ပူၤ လီၤဆီဒၣ်တၢ်ဖၣ် အၣ်ကီၢ်ရဲၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤ သးစၢ်အဖုတဖၣ်အဖုပာ်ဖီၣ်ထီၣ်သး ဟဲအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ လၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၂၅ နံၣ်အခါ KNPF ပၤကီၢ်ဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢ သးစၢ်ဒိဖုဟံၣ်ဃီတၢ်ပျၢ်လၢ ဖၢၢ်အၣ်ကီၢ်ရဲၣ်

²⁴ ကွၢ်ဘၣ်: KHRG, *Stolen Childhoods*, ဒ်အဖီခိၣ်အသိး; KHRG, *Neglected Suffering : Sexual violence and barriers to justice faced by villagers in Southeast Burma since the 2021 coup*, လၢဒိၣ်စဲဘၣ် ၂၀၂၄ နံၣ်, ကဘျီၤလၢ နီၣ်ဂံၢ် (၁၀).
²⁵ KHRG, “*Dooplaya District Situation Update: SAC air strikes, education challenges, drug issues, and military activities in Noh T’Kaw and Kruh Tuh townships (January to June 2025)*”, လၢနီၣ်ဝဲဘၣ် ၂၀၂၅ နံၣ်.

ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအိၣ် အစ့ၤကတၢၢ် (၂၀) ဖုၣ်န့ၣ်လီၤ. သးစၢ်ဃုာ်ဒီး ပုၤဒိၣ်ထီၣ်သီသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖိၣ်ထီၣ်သး တဖုၣ်တဖုၣ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဃုာ်ပာ်ဂီၢ်စ့ၢ်ကီးလၢတၢ်ဆါတၢ်ပူၤ ဒီး တၢ်သူ ကသံၣ်မူၤဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ရူလီၤအသးလၢလီၤကဝီၤသဝီအါတီၤ ဒီး တနီၤအကျါ တၢ်ဘၣ်ထွဲအိၣ်ဒီး သးဖိၣ်စုကဝဲတဖၣ်, တနီၤတၢ်ရူလီၤမုၢ်လိာ်အိၣ်ဒီး လီၤကဝီၤသးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲလီၤကဝီၤပူၤတဝါဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ဖိၣ်ထီၣ်သးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ အမူးမ့ၢ်အိၣ်န့ၣ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတအိၣ်လၢဘၣ် မ့ၢ်လၢ သးစၢ် တဖုၣ်တဖုၣ် အ့ၣ်လိာ်သး ဒီး ဆါစ့ၢ်ကီးတၢ်မူၤတၢ်ဘျီလၢဘျီ ပူၤအိၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. ဖုၣ်အၣ်ကီၢ်ရူၣ်ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤ ဇ--- ပာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်မၤအၤဝဲဒုဘျီအဆၢကတီၢ် ပုၤသးစၢ်တဖုၣ်တဖုၣ် အ့ၣ်လိာ်သးလၢဘျီပူၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသး စီၤ ည--- လၢအမ့ၢ် လူၢ်ပျါကီၢ်ဆၣ်ခဲၣ်ယုၢ်ပၤပြဲၤကမံတံတဂၤပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ,

“

“တၢ်အ့ၣ်လိာ်သးကဲထီၣ်အါတက့ၢ်ဖဲ ပုၤမၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ ဒီး ဘျီမ့ၢ်အိၣ်အခါ. အဒိ နံၣ်ထီၣ်သီအမူးမ့ၢ်တမ့ၢ် ဘျီတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤ. ပမ့ၢ်ကွၢ်ပုၤလၢ အအ့ၣ်လိာ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ အဝဲသ့ၣ်တၢ်ပနီၣ်အိၣ်ဖျါလၢအသူတၢ်မူၤတၢ်ဘျီန့ၣ်လီၤ.”

လီၤကဝီၤသဝီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်ကဲထီၣ်သးတခါဘၣ်ဃး တၢ်ဟံးန့ၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်ဘၣ်ဘျီဒီဖျါ တၢ်သူစဲ ကသံၣ်မူၤဘျီအဃိန့ၣ်လီၤ. ဖဲအရူ--- သဝီ, တၢ်ကြဲၢ်ကီၢ်ဆၣ်ပူၤ ပုၤဆါကသံၣ်မူၤဘျီတဂၤ ဟ့ၣ်အိၣ်ပိာ်မုၢ်သ့ၣ်ယါဘၣ်(၂) ဂၤ ယါဘၣ်, မၤဆါစ့ၢ်ကီးယါဘၣ် ဒီး မံဃုာ်အိၣ်ဃုာ်ဒီးအိၣ်ကအိၣ်အစ့ၤကတၢၢ်တနီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအဟဲပူၤယါဘၣ်အကျါတဂၤ မံဃုာ်ဒီးပိာ်မုၢ်(၂)ဂၤအံၤ ကအိၣ်အစ့ၤကတၢၢ်တဘျီ ဒီးဟ့ၣ်ဝဲလၢ ယါဘၣ်ဒ်တၢ်ဘျီတၢ်လဲတခါအသးန့ၣ်လီၤ. ဖဲလၢယူၤလံၤ ၂၀၂၅ နံၣ်န့ၣ် တၢ်ကဲထီၣ်သးဝဲအံၤ လဲၤတုၤလၢ KNPF ပၤကီၢ်အိၣ် မ့ၢ်လၢပုၤပူၤကသံၣ်မူၤဘျီတဂၤအံၤ မၤသံပုၤလၢ အဆါတၢ်တဂၤအံၤ ဒီဖျါအဝဲဟးတဲပုၤဂၤဘၣ်ဃး ပုၤပူၤတၢ်ဖိတဂၤအံၤမံဃုာ်ဘၣ်ဒီးပိာ်မုၢ် လၢအအိၣ်ဒီးအိၣ် (၂) ဂၤအံၤအဃိန့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ဖိၣ်ဒုးဃာ်ပုၤလၢအမၤကမုၢ်တၢ်တဂၤအံၤဘၣ်ဆၣ် တၢ်တစံၣ်ညီၣ်ဆါတၢ်အိၣ်လၢအမၤကမုၢ်တၢ်ဟံးန့ၣ်သ့ၣ်ထံးမုၢ်ခွါတၢ်ဘၣ်ဘျီဂ့ၢ်ဝီအဃိဘၣ် မ့ၢ်လၢပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်အနီၢ်ကစၢ်တတီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. အရူ---သဝီအံၤ အိၣ်လၢ ပယီၤသး, BGF, KNU/KNLA-PC ဒီး ခုၣ်အဲၣ်ယုၢ်တၢ်ပဒိက

တြၢအဖိလၢန့ၣ်လီၤ.

(၃.၃) သဝီဖိအကလုာ်, အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်ခိၣ်ဆါကျါကျဲၤ ဒီး တၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်

လီၤကဝီၤသဝီဖိ, CBOs/CSOs ဒီး KNU ခိၣ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဂုၢ်ကျဲးစၢၤဆူၣ်ဆူၣ်လၢ တၢ်ကမၤလီၤမၤကွံာ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဘၣ်ဃး ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံး ဒီး တၢ်ကူဆါယါဘျီအလီၤလၢ သဝီဖိအဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကျဲးစၢၤမၤသကိးတၢ်ဒီး လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါ သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သးပုၤသူတၢ်မူၤတၢ်ဘျီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကလဲၤအိၣ်ဘၣ်လၢကသံၣ်မူၤဘျီတအိၣ်ဘၣ်အလီၤ ဒီး ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဘၣ်ဃး ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဃုထီၣ်လီၤကဝီၤ ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကဟံထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီမၤစၢၤအပုၤတဝါသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဒ်သးကပူၤဖျဲးထီၣ်ကွံာ်လၢ ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်တတၢ်တနီၣ်ပူၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(က) တၢ်ကူဆါယါဘျီလီၤတအိၣ်အါတီၤဘၣ်

ဒီဖျါလၢစုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်ကဲထီၣ်သးဆူညါကွၢ်ကွၢ်အဃိ လီၤကဝီၤသဝီဖိလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံထံးဟီၣ် ကဝီၤပူၤတဖၣ် တၢ်ကူဆါယါဘျီလီၤလၢအပုၤတဝါဖိဂီၢ်အိၣ်စ့ၢ်ဒ်မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကူဆါယါဘျီလီၤလၢကညီကီၢ်စဲၣ်ပူၤ အိၣ်ဒ်ထဲတဖျါဒီး လၢအဘၣ်တၢ်တီခိၣ်ရဲၣ်မဲအိၣ်လၢ ဒဲယါန့ၣ်ထံဝီၣ် (DARE Network)န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ် ဒဲယါန့ၣ်ထံဝီၣ် (DARE Network) ဟူးဂဲၤဝဲလၢဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရူၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤသဝီသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ထဲ (၂၀) ဖျါဒီး ဒီဖျါလၢကျိၣ်စု ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အိၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. အါဒ်တၢ်တက့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤလီၤကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်လဲၤဃုာ်တၢ်မၤစၢၤကူဆါယါဘျီအသးတၢ်လီၤအိၣ်ဖဲလဲၣ်န့ၣ် တသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ.²⁶ ပုၤလၢအသ့ၣ်ညါတၢ်ကူဆါယါဘျီအိၣ်အ လီၤသ့ၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကီး ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲတၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီဖျါတၢ်လုာ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူ ဒီး ကျိၣ်စုတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အိၣ်လၢ ကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်လဲၤတၢ်ကွၢ် ဒီး တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဘျီလဲလၢတၢ်ကူဆါယါဘျီဒီတကတီၢ်ညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တနီၤကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်ဝဲ နီၢ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အဃိ အဝဲသ့ၣ်ရဲၣ်ကျဲၤလၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ကူဆါယါဘျီ ဒီး တၢ်ကွၢ်ထွဲလၢအနီၢ်ကစၢ်ဂီၢ်တသ့လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒဲယါန့ၣ်ထံဝီၣ် (DARE Network) ပုၤန့ၣ်တၢ် နီၢ်ဂ--- ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ, “ကသံၣ်မူၤဘျီအါထီၣ်လၢတၢ်လီၤကီးတီၤဒဲး ဒီး

²⁶ ကွၢ်စ့ၢ်ကီး: KHRG, [Stolen Childhoods](#), ဒ်အဖိခိၣ်အသး, ကဘျီပၤနီၣ်ဂံၢ် (၈၅).

ပုအါဂါယုကျဲလကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူဆါယါဘျါအဂီၢ်လီၤ. ပုလအဟံဒီးကူဆါယါဘျါအသးလၢပတၢ်ကူဆါယါဘျါအလီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အါဒၣ်တၢ်တက့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်. ပုဟံဆုၢ်အဝဲသ့ၣ်ဒီဒ့ၣ် မ့ၢ်လၢအဟံဒ်ဖီဖီမိ မ့တမ့ၢ် ပုတၢ်တၢ်တၢ်ဂဲၤတၢ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးသ့ၣ်တဖၣ်တန့ၢ်လၢဘၣ်အသိ. တနီၤအသးန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ(၁၆ ဒီး ၁၇)န့ၣ်ဒီးဒီး ပၢ်သ့ၣ်ဒီး ဖိသ့ၣ်ပိၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စုကဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ် မ့ၢ်တၢ်တၢ်တၢ်ဒီးပုအဒိၣ်ကတၢ်အကျါတခါ ဒီး တၢ်အံၤတြီၢ်မၤတံၢ်တံၢ်ပတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤလၢ ကဟူးဂဲၤဖဲးမၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဲးတၢ်ဒိၣ်စိတအိၣ်ဘၣ်အသိ မ့ၢ်တၢ်တၢ်တၢ်ဒီး ပုအဒိၣ်ကတၢ်အဂါတမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ခဲလၢလၢအတၢ်တၢ်ဒီးပုအဒိၣ်ကတၢ်တမံၤမ့ၢ်ကျိၣ်စုတၢ်မၤစၢၤန့ၣ်လီၤ. ဒဲယါန့ၣ်ထံဝီၣ် (DARE Network) တၢ်ကူဆါယါဘျါလီၢ်အံၤ တၢ်ကူဆါယါဘျါကလီၤအီၤလီၤ. တၢ်အဘူးအလဲတအိၣ်ဘၣ်. မ့ၢ်လၢတၢ်ဒုးကဲထီၣ်အသိလၢအပူၤကွံၣ်န့ၣ် ပကွံၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢကပူၤတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤ. ပလိၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စုတၢ်မၤစၢၤတပယုၤန့ၣ်လီၤ.”

KNPF ပၤကီၢ်စုၢ်ကီး မၤသကိးတၢ်ဒီး လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိလၢ ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤ ဒီး ဆုၢ်သဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ်ဆူ ဒဲယါန့ၣ်ထံဝီၣ် (DARE Network)တၢ်ကူဆါယါဘျါအိၣ်အလီၢ် မ့တမ့ၢ် မၤစၢၤပုသ့တၢ်မူတၢ်ဘျီးလၢအသးန့ၣ်တပုၤဘၣ်တဖၣ် ကထီၣ်ဘၣ်ကဒါက့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤန့ၣ်ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤစး--- ပၤဖျါထီၣ်တၢ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒိအံၤ, “ပမၤစၢၤစုၢ်ကီးအဝဲသ့ၣ်လၢကထီၣ်ဘၣ်က့ၢ်အဂီၢ် ဒီး ပဆုၢ်အဝဲသ့ၣ်ဆူသိခါဖျါန့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်လၢပဆုၢ်အီၤဆူသိခါဖျါတနီၤ ဃုၢ်ဖျိးက့ၤအီၤကဒါ(တၢ်မူတၢ်ဘျီး)အိၣ်န့ၣ်လီၤ. (...) ဖိသ့ၣ်လၢပဆုၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢက့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အဝဲသ့ၣ်တဘၣ်သးထီၣ်က့ၢ်ဘၣ်. အဝဲသ့ၣ် ထီၣ်က့ၢ်ဒၣ်ထဲ တန့ၣ်ခံန့ၣ်ဝံၤ ဟးထီၣ်က့ၢ်က့ၢ်. (...) ပဟးယုကျါယုကျါ (လၢကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်) ဒီး ပတဲသကိးစုၢ်ကီးတၢ်ဒီး KWO ဒီး သမူသကိးလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ချၢသ့ၣ်တဖၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် တသးစၢ်ဆၢလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ဘၣ်အသိ ပမၤတၢ်တဘၣ်နီၤမၤဘၣ်.” သဝီဖိတနီၤ လဲၤဆုၢ်အဟံဒ်ဖီဖီမိဒၣ်ဝဲဆူတၢ်ကူဆါယါဘျါအလီၢ် ဒိသိးကဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူဆါယါဘျါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. စီၤဟ--- သးန့ၣ်အိၣ် (၁၉) န့ၣ်အိၣ်ဖဲ အခ---သဝီ, နီၣ်ခွဲၤကရူၢ်, တၢ်တြီၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်တဂၤအံၤ လဲၤဒီးကူဆါယါဘျါအသးလၢတၢ်ကူဆါယါဘျါအလီၢ်ဝံၤ စံးဘၣ် KHRG ဒိအံၤ,

“

“ယမိလဲၤဆုၢ်ယၤလၢပၤကီၢ် (KNPF) အိၣ်, ဝံၤအဝဲသ့ၣ်ဆုၢ်ယၤလၢ ဒဲယါန့ၣ်ထံဝီၣ် (DARE Network) ရူ. ယနီၢ်ကစၢ်နီၤက့ၢ်ဘၣ်သးဒုၣ် (ယါဘၣ်) ဘၣ်ဆၢၣ်

ယဒုၣ်တန့ၢ်ဘၣ် မ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢယကပၤဝးဝး. အသိယလဲၤပိၢ်ပၤကီၢ် (KNPF)အခံ.”

န့ၣ်လီၤ.

မိပါလၢဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤတနီၤ ဆုၢ်အဖိ မ့တမ့ၢ် အဟံဒ်ဖီဖီဖိလၢအသ့စဲတၢ်မူတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်ဆူ ယိၤကီၢ်-ကီၢ်ပယိၤကီၢ်ဆၢၣ်သ့ၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် လဲၤမၤတၢ်လၢယိၤကီၢ် ဒီးမုၢ်လၢဝဲလၢ ပုသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဃုၢ်အီၤယါဘၣ်သ့ၣ်တဘၣ်လၢတဂ့ၤ ဒီး မၤစၢၤဟံၣ်ဃီကျိၣ်စုတၢ်လိၣ်ဘၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိသ့ၣ်တဖၣ် ပၤဖျါထီၣ်စုၢ်ကီး အဟံဒ်ဖီဖီဖိလၢအသ့တၢ်မူတၢ်ဘျီးတဖၣ် မၤကမၣ်ကီၢ်မ့ၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤကမၣ်ဂ့ၢ်ဝီအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ဆူ KNPF ပၤကီၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤန့ၣ်ပၤကီၢ်ခိၣ် စီၤစး--- ပၤဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ, “အဝဲမၤဟါဂီၤပုတၢ်ဖိတၢ်လံၤအါထီၣ်အါထီၣ်အသိ အမိအပါဟံးကီးပုလၢ ကဘၣ်လဲၤဖိၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကဲထီၣ်သးဒိအံၤ ပဖိၣ်အီၤ. (...) ဖဲပလဲၤဖိၣ်အီၤအခါ အဝဲသ့ၣ်ဂဲၤ. တဘျီတဘျီန့ၣ် အသ့ၣ်နီၣ်လီၤအသးစုၢ်. (...) အဝဲအိၣ်လၢဟံၣ်ပူၤ စိၣ်ဒီးဒီးထီတဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ဂဲၤမၤဒူအသးရးမး.” န့ၣ်လီၤ.

(ခ) ပုတၢ်တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ညါနီၢ်ပၤ ဒီး သဲးတၢ်ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီ-

လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိပၤဖျါထီၣ်စုၢ်ကီးဝဲဒၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်ပၤလီၤဒူသဝီတၢ်သိၣ်တၢ်သိ ဒီး ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၢ်ပၤ ဖဲအဝဲသ့ၣ် မၤဝဲတၢ်ဘျီတၢ်ဘျါမ့တမ့ၢ် ပုတၢ်တၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ထီၣ်သးဘျီတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအိၣ်အခါ ဒီး မုၢ်လၢဝဲလၢကပတုၢ်ကွံၣ် တၢ်သ့ၣ်ကသံၣ်မူဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သဝီသးပုၤ စီၤဖ--- အိၣ်ဖဲ အခ---သဝီ, နီၣ်ခွဲၤကရူၢ်, တၢ်တြီၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်ပူၤတဂၤ အုၣ်အသးဒီး ပၤဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ, “ဘၣ်ဃးဒီးကသံၣ်မူဘျီးဒု ယတဲထီၣ်ဘိလီၤ. ကရူၢ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်မ့အိၣ်တဘျီလၢလၢယတဲဖျါထီၣ်ထီဘိလီၤ. (...) မ့မ့ၢ်လၢယၤန့ၣ် ယဟးဒုးသ့ၣ်ညါဒီး ကွဲမ့ၢ်ခိၣ်နီၢ်လၢကဟဲလီၤ. ကရူၢ်မိၢ်ပုၤခိၣ်နီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဟဲလီၤဒီဒ့ၣ်ညါ. (...) ယတဘၣ်သးလၢဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကဟးဂီၤဘၣ်. ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ခါဆူညါ ပကဘၣ်ပၤဂံၢ်ပၤဘါအဝဲသ့ၣ် ဒီး အဝဲသ့ၣ်ကမ့ၢ်ခါဆူညါခိၣ်နီၢ်လၢပလီၢ်.” န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်မုၢ်က့ၢ်ခိၣ် နီၢ်ဆ--- အိၣ်ဖဲ အထ---သဝီ, ထံသဘျီထံၣ်ကရူၢ်, မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤတဂၤ ပၤဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ, “မ့ၢ်လၢ (KNU) ပုဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ် ဟံထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီအသိ တၢ်အိၣ်သးဂ့ၤထီၣ်. ဖိသ့ၣ်စုၢ်ကီး သ့ၣ်ညါလၢပုဘၣ်မူဘၣ်ဒါ ဟံဂ့ၢ်ဝီအသိ အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်မူတၢ်ဘျီးတဘျီဘၣ်. တၢ်အံၤလီၤဂၤဒိ

တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ဒိန့ၣ်အီၤဖဲ လၢစဲးပထုဘၣ် ၁၉ သီ, ၂၀၂၅ နံၣ် ဖဲမၤနၤပျီတၢ်လီၤ, လူၢ်ပျီကီၢ်ဆၣ်, ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ KNPF ပၤကီၢ်သးတဖၣ် မၤဟးဂီၤကွၢ် ယၢဘၣ် အစ့ၤကတၢ်အဖျါ (၆) ကလီၢ်ဘျဲၣ် လၢအဝဲသ့ၣ်ဖီၣ်န့ၣ်ဝဲဖဲ ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ် ၂၀၂၅ နံၣ် (၉)လၢအတီၢ်ပူၤတနီၤန့ၣ်လီၤ. ပထံၣ်ဘၣ် ယၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တၢ်ဘိၣ်ထီၣ်အီၤဘိၣ်တဘိၣ်လၢတၢ်ဂီၤ(၂)ဘၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒွဲၣ်အူမၤဟးဂီၤကွၢ်ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ မ့ၢ်ဒိသး KNPF ပၤကီၢ် အတၢ်ပၢ်ဖျါထီၣ်အကျါတခါလၢပုၤဃုသ့ၣ်ညါတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢ အဝဲသ့ၣ်တပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤ ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤ (တၢ်ဂီၤ- လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိ)

သး တၢ်ဟ့ၣ်ပလီၢ်တခါလၢဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် သုတသုလၢတၢ်မူၤတၢ်ဘျီတၢ်ဂ့ၤအဂီၢ်. ”န့ၣ်လီၤ.²⁷

(ခ) သဝီဖိအကလုာ် ဒီး တၢ်ဃုထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်-

ခီဖျါလၢ ၂၀၂၁ နံၣ်သးမိၤစီရိၤဟံၣ်န့ၣ်ဆူၣ်ထံကီၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤ ဝံၤအလီၢ်ခံ စုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်သဘၣ်ဟံၣ်အါထီၣ်အဃိ လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိအါဒိအါဂၤ တဒီးန့ၣ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ် လဲၤထီၣ်ဘၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဘၣ်အဃိ အဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဃုထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ ကလီၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်တၢ်ဘၣ်ဃး ကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး လၢပုၤတဝၢပူၤန့ၣ်လီၤ. ကိသရၣ် စီၤသ--- အိၣ်လၢ ဒုပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၢၣ်တဂၤပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ, “ပဘၣ်သးဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်လီၤဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်လၢသဝီပူၤ ဘၣ်ဃးကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်အဂီၢ်. ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်အဆၢ ကတီၢ်ပဘၣ်သးလၢ မိပါ, ဖိ ဒီး ပုၤသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကဟံၣ်ထီၣ်. ပဘၣ်သးသ့ၣ်ညါဘၣ်ဃး ပကဘၣ်မၤစၢၤ ဒီး ဘျီဆဲးန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ် ကီၤလၢ ပုၤလၢအသုစဲတၢ်မူၤတၢ်ဘျီတၢ်ဘျီသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢကျဲၣ် လဲၣ်အဂီၢ်. (...) အဒိပထံၣ်ပုၤလၢအသုတၢ်မူၤတၢ်ဘျီတၢ်ဘျီတဂၤလံ ဘၣ်ဆၣ် ပကဘၣ်မၤစၢၤအီၤလၢကျဲၣ်လဲၣ်န့ၣ်ပတသ့ၣ်ညါ ဘၣ်.” ဒ်န့ၣ်အသး ကရူၢ်ခိၣ် စီၤတ--- လၢအအိၣ်ဖဲ အဆ---သဝီ, ထံၣ်ဂီၢ်သီကရူၢ်, ကြၢၢ်တုကီၢ်ဆၣ်, ဒုပျၢ်ယၢ်ကီၢ်ရၢၣ်ပူၤတဂၤပၢ် ဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ,

“လၢပဟီၣ်ကဝီၤပူၤ ပတဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်တၢ်ဘၣ်ဃးကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်နီၣ်တဘျီဘၣ်. (...) တၢ်မၤလိမ့အိၣ်လၢပုၤသးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒု အဝဲသ့ၣ်ကကဲထီၣ်ခါဆူညါ ပုၤလုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်.”

န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤသဝီဖိဃုထီၣ် လီၢ်ကဝီၤ ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါခိၣ်န့ၣ်ပုၤ ဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်လၢ ကဟ့ၣ်မၤစၢၤတၢ်ကူၣ်ဆါယါဘျီ ဒီး မၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒိသး ကသံၣ်မူၤဘျီကလီၢ်စ့ၣ်ကွၢ်လၢဒုသဝီပူၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒဲယါန့ၣ်ထီၣ်ဝဲ (DARE Network) ပုၤန့ၣ်တၢ် နီၢ်ဂ--- ပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒိအံၤ, “တၢ်မူၤတၢ်ဘျီတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ တအိၣ်ပတုၤဝဲလၢပဟီၣ်ကဝီၤပူၤဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်ကရုလီၤအသးဆူ တၢ်လီၢ်ဂၤကွၢ်ဂၤလီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါခိၣ်န့ၣ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်မၤဒီးဘျီဆဲးကသံၣ်မူၤဘျီတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မူၤတၢ်ဘျီတၢ်ရုလီၤအသးလၢပဟီၣ်ကဝီၤပူၤအံၤ ကရုလီၤအသးတုၤလၢအဝဲသ့ၣ်ထံကီၢ်စ့ၣ်ကီးလီၤ. ပုၤတုၤထုးထီၣ် ဒီး ရုလီၤဆါတၢ်မူၤတၢ်ဘျီတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် အဝဲသ့ၣ်တပၣ်ပနီၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအလီၢ်ထဲတတီၤဒီၤဘၣ် မ့မ့ၢ်တခီ အဝဲသ့ၣ်ကမၤလဲၤထီၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢတၢ်လီၢ်အါတီၤန့ၣ်လီၤ.”

²⁷ KHRG, [Stolen Childhoods](#), ဒ်အဖိခိၣ်အသး, ကဘျးပၤ နီၣ်ဂံၢ် (၈၅).

၄. တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီး သဲစးအတၢ်ပံာ်ထံနီၤ ဖး - တၢ်သဘၣ်သဘၣ်, ပှၤသ့တၢ်ဖိဒီး ပှၤတ ဝါအခွဲးအယာ်

တၢ်သ့ကသံၣ်မူတၢ်ဘၢဒီး တၢ်ကူၣ်လဲၤမၤကတၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးတဖၣ်
လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးပူၤအံၤ မ့ၢ်ဝဲပယီၤသးအတၢ်
အဲၣ်ဒီးဒုးထီၣ်ဒါကမ္ဘာ်ဖိတဖၣ်ဒီး မၤလီၤစၢ်သးဖိၣ်စုကဝဲထီၣ်ဒါ
တၢ်တဖၣ် အဂံၢ်အဘါန့ၣ်လီၤ. ပယီၤသးဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤ သးဖိၣ်
စုကဝဲတနီၤလၢ ကညီကီၢ်စဲၣ်ပူၤအယံၤ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အိၣ်ထီၣ်
လၢ တၢ်မၤကတၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးကရူာ်လီၤသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်
အသိး တၢ်သ့တၢ်ဖိဒီးတၢ်မၤခွဲးယာ်ဒီး တၢ်ထီၣ်ကွဲးယာ်လီၤမၤ,
တၢ်တြီၤမၤတံာ်တံာ် တၢ်ဟးထီၣ်ကွၢ်လီၤ, နီၢ်သးအတၢ်တူၢ်ဘၣ်
ဒီး သးသဟီၣ်လီၤစၢ် ကဲထီၣ်သးခီဖျိပယီၤသးမိၤစိၤရဲၤ တၢ်ဒုးထီ
ဒါသဝီတဖၣ်အယံၤ သဝီတဖၣ်အိၣ်တၢ်လီၤကွၢ် အိၣ်တ
ကွၢ်လၢ တၢ်သ့တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီး မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆါတၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးတ
ကပၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤတဖၣ်အယံၤ သသံၣ်မူအဘၢဒီး
ဟဲအါထီၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤ ဒီး တၢ်သ့သံၣ်ပူၤဘၢဒီး, လီၤဆီဒ်
တၢ်ယါဘၣ်သ့တဖၣ်ဟဲအါထီၣ်လၢ ဖၣ်အဂီၢ်ရဲၣ်ဒီး ဒူပျၢ်
ယာ်ကီၢ်ရဲၣ်အပူၤကွၢ်ကွၢ် တကးဒ်ဘၣ်အမဲၣ်ညါ သသံၣ်မူ
ဘၢဒီးသ့တဖၣ်အံၤ ဟဲအါထီၣ်စ့ၢ်ကီးလၢ မုၢ်တြီၤ, ဘျး-ဒဝါဒီး
ချၢၣ်လွံၣ်ထူၣ်ကီၢ်ရဲၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

KHRG အတၢ်မၤနီၣ်မၤဃါဖဲ ၂၀၂၅ နံၣ်အပူၤ သဝီတဖၣ်, လီၢ်
ကဝီၤခိၣ်နီၣ်တဖၣ်, ဒီးပှၤတဝါဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကရူာ်ကရိတဖၣ်
အုၣ်သးတဲဖျါထီၣ်ဝဲဘၣ်ဃး တၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးလၢအနးဒီး အ
ကလုာ်ကလုာ်လၢအဟဲကဲထီၣ်သး ခီဖျိတၢ်သ့တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီး
န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးဒ်အံၤ မၤဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံး ပှၤတဂၤ
ဂ့ၤတဂၤဂ့ၤလၢ အသးနံၣ်လီၤဆီလီၢ်သး ဒီး ကွၢ်ဂီၤအိၣ်လီၤဆီ
လီၢ်သးတဖၣ် ကိးဂၤဒဲးစ့ၣ်စ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်အကျိၤ ဖိဒိးသ့
တဖၣ် အမ့ၢ်ပှၤတဒူၣ်လၢ အအိၣ်ဖျါ တြၢၢ်ကလၢလၢ အဘၣ်ဒ်
ဘၣ်ထံးညီကတၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤနီၢ်တဂၤစ့ၣ်စ့ၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်
ဒီး နီၢ်ခိၣ်ဒီး နီၢ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒီး ဖဲန့ၣ်အကျိၤ
ပၣ်ဃုာ်ဝဲဒ် တၢ်မၤသံလီၤနီၢ်ကစၢ်သး တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်စ့ၢ်
ကီးန့ၣ်လီၤ. လီၤဆီဒ်တၢ် တၢ်အိၣ်သးလၢ ပိာ်မုာ်တဖၣ်တူၢ်
ဘၣ်တၢ်နီၤဖးအဒူၣ်အဆၢဒီး တၢ်မၤပယွဲတဖၣ် ဟဲအါထီၣ်ဝဲ
န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးအံၤ ကဲထီၣ်တၢ်မၤတံာ်တံာ်လၢ ဟံၣ်ဖိဃီ
ဖိတဖၣ် အတၢ်အိၣ်မုာ်ဆိးပၤ ခီဖျိအဘၣ်ထွဲလီၢ်သးဒီး မုၢ်ကျိၤ

ဝဲၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒီး ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့
တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးဒီး တၢ်ဆါတၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးလၢ ပှၤတဝါပူၤတဖၣ်အါ
ထီၣ်အယံၤ တၢ်မၤအါမၤသီတဖၣ်အါဒိၣ်ထီၣ်ဝဲဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်
ဘၢတအိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကူၣ်မၤယါဘျါ, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့
ညါနီၢ်ပၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်, သဲစးတၢ်ဒိသဒါတအိၣ်တူၤလီၤ
တီၤလီၤဘၣ် အယံၤအထၢလံာ်အယံၤ သဝီတဖၣ် အတၢ်ခိၣ်ဆၢ
ကွၢ်တၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ် ဂံၢ်စၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢ တၢ်သ
ဘၣ်သဘၣ် ကဲထီၣ်သးတဖၣ်, တၢ်အိၣ်ယၤအတၢ်တလၢတ
လီၢ်တဖၣ်ဒီး တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢတၢ်ချၢၤစၢၤလီၤအယံၤ သဝီ
တဖၣ် အတၢ်ဒိသဒါကျိၤကျိၤဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကျိၤစးလၢ ကမၤလီၤစၢၤ
တၢ်သ့တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးလၢ ပှၤတဝါပူၤအံၤ ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲ
န့ၣ်လီၤ.

ထံကီၢ်ပတီၢ် ဒီး လီၢ်ကဝီၤသဲစးဒီးတၢ်ဘျါသန့တဖၣ်

ကီၢ်ပယီၤ ၁၉၉၃ နံၣ် တၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးဒီး ကသံၣ်ကသီလၢအဒုး
မူယုၤမူပျၢ်ဆီတလဲပှၤသး တၢ်ဘျါသဲစးဒီး ၂၀၁၈ နံၣ် တၢ်ဘျီ
ဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ကွၢ်အံၤ တဟံထီၣ်ဂ့ၢ်ဝီဘျါဆဲးဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကဲ
ထီၣ်သး မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်သ့ထီၣ် တၢ်ဘျီဘၣ်မၤ
ဂ့ၢ်ထီၣ်ကွၢ်တၢ်အလီၢ်ဘၣ်အမဲၣ်ညါ ဃုာ်ဆီတၢ်ကမၢ် ဒီး ဟ့ၣ်
တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် ဒုးဃာ်ပှၤလၢအစိာ် ဒီး အီကသံၣ်မူ
ဘျီသ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.²⁸ ၂၀၁၈ နံၣ် ထံကီၢ် တၢ်ဖိၣ်ဃးတၢ်မူ
တၢ်ဘၢဒီးတၢ်ဘျါသန့အံၤ တူၢ်လီၢ်အါထီၣ်ဝဲ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့
ဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်လဲၤကျဲသန့ကွၢ် တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်သဲစး
တၢ်ဘျါအပူၤ တထၢန့ၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ် တၢ်လဲၤကျဲဝဲန့ၣ်ဘၣ်.²⁹ ဘၣ်
ဆၢသန့ကွၢ် လၢကီၢ်ပယီၤ မုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံး ဒူသဝီတဖၣ်အ
ပူၤ တၢ်တဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ် တၢ်ဘျါသန့ဝဲအံၤတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်
လီၤ. ပယီၤသးသးဖိၣ်စုကဝဲၤ ဟံၣ်ဖိၣ်မၤသကိးတၢ်တဖၣ်န့ၣ် ပၣ်
ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ တၢ်မၤကတၢ်မူတၢ်ဘၢဒီးအပူၤဆူညါသန့ကွၢ်
တဘၣ်တၢ်လီၢ်ဘၢလီၢ်ကွီၢ်အီၤလၢ အပၣ်ဃုာ်ပၣ်ဂီၢ်လၢ တၢ်မူ
တၢ်ဘၢဒီးအယံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါ ပယီၤသးဖိတဖၣ်
န့ၣ် မၤပယွဲသဝီတဖၣ်အခါ အဝဲသ့ၣ်စိာ်သ့ဃုာ်ဒီး တၢ်မူတၢ်
ဘၢဒီးသ့တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.³⁰

၂၀၁၄ နံၣ် KNU သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလီၤဆီဘၣ်ဃးတၢ်တြီ
ဆုၤမၤစၢၤလီၤကသံၣ်မူတၢ်ဘၢဒီး နီၢ်နီၤဖးပၢ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်သ့စူး ကါ
အီၤ, တၢ်ပာ်ကီၢ်ဃာ်အီၤ, တၢ်ထုးထီၣ်ဒီး မၤကၤအီၤဘၣ်ဆၢ
အတၢ်လဲၤကျဲန့ၣ် အိၣ်တက့ၢ် ဟ့ၣ်တၢ်ကမၢ်လၢ အဒိးသ
န့ၣ်ထီၣ်သးလၢ နီၢ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ဖျါ
လၢအမ့ၢ် ‘တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်’ သန့ကွၢ် တၢ်ပာ်ပနီၣ် တၢ်

²⁸ Thomson, N. and Meehan, P., “[Understanding the drugs policy landscape in Myanmar How drugs policies and programmes intersect with conflict, peace, health and development](#)”, Drugs & (dis)order, Global Challenges Research Fund, 2021.
²⁹ TNI, “[Will Myanmar complete its transition towards an evidence-based approach to drug control?](#)”, March 2018.
³⁰ KHRG, [Mergui-Tavoy District Short Update: SAC soldiers arbitrarily detained and tortured a villager at a checkpoint in Ler K’Saw Township \(November 2023\)](#), Jan 2025

ဆိပ်ထွဲမစားဘဲနဲ့လည်း ကသံဃ်ကသီတကပ၊ မှတမ္မာ နီသးတကပ၊လ၊ ပုသူတၢ်မူတၢ်ဘျီးတဖၣ်အဂီၢ် တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ။³¹ ၂၀၁၄ နံၣ် KNU သဲစးတၢ်သိၣ်တၢ်သီ လီၤဆိဘၣ်န့ၣ်တၢ်တြီဆုၤမၤစၢၤလီၤကသံဃ်မူဘျီးန့ၣ် အစၢၤကတၢၢ်ပၢ်ပနီၣ်ဝဲ တၢ်ဖိၣ်ဒုးဃၢ်ပတီၢ်သန့ကွ လၢတၢ်ဘျုး၊ သန့အံၤအပူၤ ဘၣ်တၢ်ပၢ်လီၤ တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကွၤဒီး တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပၢ်တဖၣ် ထဲတနီၤဇိဒီး ဒ်လုၢ်လၢ်ထူၤသန့အအသိးန့ၣ်လီၤ။ လၢန့ၢ်အမၢ်ညါ တအိၣ်ဒီးတၢ်ဆိဘၣ်ထွဲ ကသံဃ်သရၣ်ကွၢ်တၢ်ဆါလီၤဆိ၊ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျိၤကျဲလၢ တၢ်ကူၤစါယါဘျီအဂီၢ်၊ တၢ်ကွၤဒုးနဲၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်အိၣ်သးဒီး တၢ်ကွၤသ့ၣ်ထီၣ်လီၤဆိလီၤကွၤသးလၢ ပုတတပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ။³² တၢ်အံၤဖျါဝဲလၢ ပုသူတၢ်မူ တၢ်ဘျီးတဖၣ် ကဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်အိၣ်ဆူသအိၣ်ချ့တၢ်ကဟ့ၣ်ကယၢ်အဂီၢ် တၢ်ဒီးသဒၢတအိၣ်လၢအလီၣ်ဘၣ်ဒီး ဖိဒိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ဒိသဒၢအဂီၢ်စၢ်န့ၣ်လီၤ။

ဒီကလုာ်ဒီး လီၤကဝီၤတၢ်ဃုာ်ထံမၤဖျါထီၣ်တၢ်ကမၢ်ကျိၤကျဲၤ၊
ကွၢ်ကပၤပှၤသူတၢ်မူတၢ်ဘျီးတဖၣ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီး တအိၣ်
ဒီးတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤ၊ အလၢအပွဲၤလၢအမ့ၢ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါ
နၢ်ပၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ၊ တၢ်ကူစါယါဘျါ၊ မ့တမ့ၢ် တၢ်က့ၤအိၣ်
သူၣ်ဆီလီၤလၢ၊ ပှၤတဝၢအပူၤအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ၊ ကျိၤကျဲၤဝဲအံၤ
ပညိၣ်ဝဲထဲဒၣ် တၢ်သူစူးကါတၢ်မူတၢ်ဘျီးန့ၣ်လီၤ၊ အတဘျါရဲ
န့ၣ်ဝဲ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်ခိၣ်ထံးလၢ၊ အဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်သဘံၣ်
သဘုၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤ ကဲထီၣ်သးခီဖျိ
တၢ်သူတၢ်မူတၢ်ဘျီးဒီး ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤကဲထီၣ်သး ခီဖျိတၢ်သူ
တၢ်မူတၢ်ဘျီး ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယၢ်၊ သးတၢ်တူၢ်ဘၣ်၊ တၢ်
ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိသးသမူ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ။³³

ဟီခိၣ်ဒီဘုၣ်သဲးတၢ်ဘျုးသနူဒီး ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်ကျိၤကျဲ
တဖၣ်

ဟိန်ခိန်ဒီဘုၣ် တၢ်တြီတၢ်တၢ်မူတၢ်ဘျးတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ³⁴
အပူၤန့ၣ် ပၣ်ဃုာ်ဝဲ ၁၉၆၁ နံၣ် တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤသဘျုး ဒီး

၁၉၈၈ နှံ့တံၢ်မၤကၤတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးလၢတဖၣ်သဲးစးတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤဒီး ကီၢ်ပယီၤတူၢ်လိာ်ပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤအီၤခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤတဖၣ်အံၤ ဟ့ၣ်တၢ်ကမၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်မၤကမၣ်ကွီၢ်မ့ၣ်သ့သန့က့ ဃုထီၣ်ထံကီၢ်စၢ်ဖျိာ်တဖၣ်လၢ ကမၤတၢ်လၢအလိၣ်တဖၣ် ဒ်သိးကဒိသဒါ, ကကူၤစါယါဘျါ, ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီးဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဒီး တၢ်သူၣ်ထီၣ်ဆီလီၤက့ၤသးလၢ ပှၤတၢ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.³⁵ တၢ်ခိၣ်ဆၢတၢ်မၤအကျိအကျဲတဖၣ်လၢ တၢ်တြီတံၢ်ဃာ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဒီး တၢ်သူတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးန့ၣ် ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ခွဲးယာ် ထီၣ်တပယူၢ်ဃီန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီး ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ် သဲးစးတၢ်ဘျါလံာ်ဃာ်ဃာ်အပူၤဒီး သဲးစးတၢ်ဘျါတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤတဖၣ်အပူၤ ပာ်ပနီၣ် တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်နီၣ်ခိၣ် ဒီးနီၣ်သး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ် စးထီၣ်လၢတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ တုၤလီၤလၢ အပတီၢ်အထီကတၢ်လၢ ကြးဒီးန့ၣ်ဘၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ.³⁶ ၆၂၀၁၇ နှံ့န့ၣ် ကီၢ်ပယီၤပာ်ဂၢၢ်ပာ်ကျၢၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီးလံာ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤဘၣ်ဃး မုၤကျိၤဝဲၤကွၢ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ် တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ (ICESCR) ဒီး လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ အဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၁၂) (၁) န့ၣ် ပာ်ပနီၣ် နီၣ်ခိၣ်ဒီးနီၣ်သး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ အတၢ်တုၤသိးထံးသိးန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ ဖဲအဆၢဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ် (၂) (၈) န့ၣ် ပာ်ပယါထီၣ်စ့ၢ်ကိး တၢ်ဒိသဒါ တၢ်ဆါ, တၢ်ကူၤစါယါဘျါဒီး တၢ်တြီတံၢ်ဃာ်တဖၣ် ဒ်မူဒါအသိးန့ၣ်လီၤ.³⁷ လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ တၢ်ကရၢကရိဒီး တၢ်ကရၢကရိဘၣ်ဃးကသံၣ်ကသီခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပာ်ပနီၣ် တၢ်သူစဲတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဒ် တၢ်ဆါတကလုာ်အသိး³⁸န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အဃိ တၢ်အံၤကဲထီၣ် တၢ်လၢအပာ်ဃုာ်လၢ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ခွဲးယာ် ဘၣ်ထွဲမူဒါအဖီလၢာ်တခါန့ၣ်လီၤ.

ဖ ၂၀၁၀ နံပါတ် ချစ်စီးလီဆီလီအဘဉ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ဝဲအံၤ
ဟ့ၣ်ပလီၤကဒီးလၢအလံာ်ပာ်ဖျါအပူၤဘဉ်ဃး တၢ်ပာ်ပနီၣ်ပှၤ
သူတၢ်မူၤတၢ်ဘျီးဒီး ပှၤမၤဃာ်တၢ်မူၤတၢ်ဘျီးတဖၣ်ဒ် ပှၤမၤက
မၣ်တၢ်ဖိအသီးအံၤ မၤဘဉ်ဒ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၣ်ဃးဒီး ပှၤ
ဟီၣ်ခိၣ်ဖိဃးသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမံၤညါ ဟ့ၣ်ကူၣ်ဝဲလၢ

³¹ KNU Drug Law 2014, Article 19.

³² KNU Drug Law 2014, Articles 17 and 19.

³³ UN Special Rapporteur on the Right of Everyone to the Enjoyment of the Highest Attainable Standard of Physical and Mental Health, “[Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health](#)”, A/65/255, August 2010.

³⁴ The UN drug control regime is based on three UN Conventions: the 1961 Single Convention on Narcotic Drugs, the 1971 Convention on Psychotropic Substances, and the 1988 Convention against Illicit Traffic.

³⁵ UN Single Convention on Narcotic Drugs (1961), Article 38; UN Convention against Illicit Traffic (1988), Art. 3

³⁶ Universal Declaration of Human Rights (UDHR), Art. 25(1); International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), Art. 12; Convention on the Rights of the Child (CRC), Art. 24

³⁷ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), Art. 12.

³⁸ The WHO codifies substance abuse and addiction in the ICD-11, the global standard for diagnostic health information, <https://icd.who.int/en/>

တၢ်သူတၢ်မူတၢ်ဘျးန့ၣ် တဘၣ်ပၣ်အိၣ်ဒ် ပုၤမၤကမၣ်တၢ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ် မၤစၢၤလီၤတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကမၣ်ဒီး မၤစၢၤလီၤတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ် ထံး မ့တမ့ၢ် ဒုးကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူစါယါဘျါတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤ စၢၤ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မူတၢ်ဘျးဒီး လၢတၢ်တြီတၢ်တၢ်မူတၢ်ဘျးအ ဖီခိၣ် ကဒီးသန့ထီၣ်သးလၢ ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ် ခိၣ်တဃၢ် န့ၣ်လီၤ.³⁹ လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါ ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်ကျဲဘၣ် ဃးပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီး တၢ်မူတၢ်ဘျးကျဲသန့ (၂၀၁၉) တၢ်ရုလီၤတဘျီအံၤ မ့ၢ်ဝဲလံာ်ရုလီၤဖိတဘျီလၢ အပၣ်ဃုာ်ဝဲ ဘီမုၢ်စၢၤဖိကရၢ ပုၤဟီၣ်ဖိခွဲးယၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အရူ (OHCHR) ဘီမုၢ်စၢၤဖိကရၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲဘၣ်ဃး HIV/AIDS (UNAIDS), ဘီမုၢ်စၢၤဖိကရၢတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲ (UNDP) ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ကရၢ ကရီခိၣ်ကျါ (WHO) န့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်တဖၣ်န့ၣ် ဒ်မူဒါအိၣ်ဝဲ ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အသိး “ကဘၣ် အအုၣ်ကီၤလၢ ကဒီး န့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလီၤ ကမၤစၢၤလီၤတၢ်ဘၣ် ဒ်ဘၣ်ထံးအဂီၢ်ဒီး ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ်သ့ညီညီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. [...] တၢ် မၤစၢၤတဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်လီၤလိာ်သးဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဂံၢ်ထံ ဒ် သိးနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ, နီၢ်ခိၣ်အတၢ်မ့ၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပိတုကျါ ကျဲဒီး ပုၤဖျဲး လၢတၢ်ဖိၣ်န့ၣ်ဆူၣ်တဖၣ်ဒီး ကဘၣ်ပၣ်ကဲပုၤကညီ သးသ့ၣ်လၢကပီၤန့ၣ်လီၤ.”⁴⁰ အရူဒိၣ်ကတၢ်န့ၣ် ဖဲအံၤပၣ်ဖျါ ထီၣ်ဝဲ တၢ်ကူစါယါဖျါအဂီၢ် တၢ်လၢအရူဒိၣ်လၢ အဒီးသန့ထီၣ် သးလၢတၢ်မူတၢ်ဘျးဒီး “ဖဲတၢ်သူတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ တၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်လၢ တၢ်မူတၢ်ဘျးသန့အဆၢကတီၢ် ပၣ်ဃုာ်ဝဲဒၣ် နီၢ် ကစၢ်တၢ်သးအိၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်မူတၢ်ဘျးတၢ်ကူစါယါဘျါလၢ အဒီးသန့ထီၣ်သးလၢ တၢ်အုၣ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”⁴¹

လၢတၢ်န့ၣ်အသိး တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကမၣ်အလီၢ် ကျါကျဲလၢဘၣ်တၢ် သူအိၣ်သ့တဖၣ် ဒ်အမ့ၢ် ပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤ, ကသံၣ်က သိဒီး နီၢ်သးတၢ်ကူစါယါဘျါ အလၢအပုၤ မ့တမ့ၢ် ကဘၣ်အိၣ် ဒီးတၢ်လၢအလိၣ် အကလုာ်ကလုာ်လၢ တၢ်မူတၢ်ဘျးသန့အ ပုၤ ဒ်သိးကမၤစၢၤတၢ်က့ၤသ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤသးလၢ ပုၤတၢ်ပုၤ န့ၣ်လီၤ.⁴² သဝီဖိအိၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးပုၤတဖၣ် ဆဲးဃုာ်ဝဲဒၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၢ်ပၢ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်, တၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူစါယါဘျါဒီး တၢ်က့ၤဘီဘၣ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ် ရဲၣ်တၢ်ကျဲတဖၣ် ဒ်သိး ပုၤသူတၢ်မူတၢ်ဘျးတဖၣ်ကဂ့ၢ်ထီၣ်, ကက့ၤမၤလိဘၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ မ့တမ့ၢ် ကက့ၤမၤဘၣ် က့ၤတၢ်ဒီး ကက့ၤသ့ၣ်ထီၣ်ဘီထီၣ်ဟံးဖိဃီ တၢ်ရုလီၤကနီၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သန့က့ တၢ်ဒုးကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ် တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ

ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ် နီၢ်နီၢ်န့ၣ်တဟံးကဲထီၣ်အသးလၢလီၢ်ကဝီၤသဝီ ပုၤဒီးဘၣ်. ဟံၣ်ဖိဃီဖိလၢ တၢ်ဃုာ်အဂုၤအဂၤတအိၣ်ဘၣ်တ ဖၣ် ပျဲတၢ်ကဖိၣ်ဒုးဃၢ် ပုၤသူတၢ်မူတၢ်ဘျး မ့တမ့ၢ် ဟံးထီၣ်ဂ့ၢ် ဝီဖဲလၢကီၢ်မ့ၢ်ကဲထီၣ်သးဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးဝဲအံၤ အဖီခိၣ် တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤ လိၣ်ဝဲဒၣ် တၢ် မၤစၢၤလီၤတၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးဒီး တၢ်ကူစါ ယါဘျါလၢအကြးအ ဘၣ်ဒီး ဒီးန့ၣ်ဘၣ်အိၣ်ညီ, တၢ်ကူစါယါဘျါနီၢ်ခိၣ်ဒီးနီၢ်သးလၢ တ အိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သန့က့ ဒ်တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါ လၢ လံာ်ပၣ်ဖျါအဆၢကတီၢ်အသိး သဝီဖိအိၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ် ထီၣ်ကလံာ်ထံးပုၤတဖၣ်န့ၣ် ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤတဖၣ် လၢတၢ် ပၣ်ပနီၢ်အဖီခိၣ်အိၣ်တနီၤ မ့တမ့ၢ် တဒီးန့ၣ်ဘၣ်လၢတက့ၤဘၣ် အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိဒ်မိသုၣ်ဒီး ဟံၣ်ဖိဃီဖိလၢအတူၢ်ဘၣ် တၢ်ဘၣ်ဒ်ဘၣ်ထံးဒီးဖျါ တၢ်သူတၢ်မူတၢ်ဘျးအသိး မ့ၢ်ပုၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢ အဂံၢ်ဆဲးဘါစၢ် ဒီး လိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်လံာ်တၢ်ပၣ်ဖျါတဘျီအံၤ တၢ် မၤနီၣ်မၤဃါပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲအသိး ဖိဒ်မိသုၣ်တဖၣ် ထံးဘၣ်သူ ဘၣ်ယါဘၣ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်အဟံၣ်အဃီ, ဟံၣ်ခိၣ်ဟံၣ်ဃၢၤ မ့တ မ့ၢ် ဖဲတၢ်လီၤလၢအဘူးဒီးကွၢ်တဖၣ်န့ၣ်ဒီး ပုၤတနီၤန့ၣ်သူတၢ်မူ တၢ်ဘျးစးထီၣ်လၢ အနီၢ်ဆဲးဆဲးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤအါဂၤ ဟးထီၣ်လၢက့ၢ်, ပုၤတနီၤနီၤဘၣ်တၢ်ကွၢ်ကပၤအီၤ, တၢ်မၤပယွဲ အီၤ, မ့တမ့ၢ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး တၢ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖိၣ်ဟဲ ဒ်ဖျါလၢတၢ်သူတၢ်မူတၢ်ဘျးလၢ အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်ဖိဃီဖိပုၤဒီး ပုၤ တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်သးအမ့ၢ်အတီၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ် ထီၣ်ဒါလိာ်ဝဲ ဖိသုၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ (CRC) လၢ ကီၢ်ပယီၤအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဒီးဆဲးလီၤစုမုၢ်ကျါတ ဘၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအဖီခိၣ် ဃုာ်ထီၣ်ဝဲ တၢ် ကဘၣ်ဒ်သးအဖိသုၣ် ဒီး မၤအဂုၤကတၢ်လၢဖိသုၣ်တၢ်ဘၣ်ဘျး အဂီၢ် (အဆၢ - ၃) ကဘၣ်အုၣ်ကီၤ အဝဲသ့ၣ် အသးနီၣ်, အတၢ် အိၣ်မူအိၣ်ကျါဒီး တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လဲၤထီၣ်ခွဲးယၢ်န့ၣ်လီၤ (အဆၢ - ၆), က ဘၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ကဟုကယၢ်လၢ အကြး အဘၣ်န့ၣ်လီၤ (အဆၢ - ၂၄), ကဘၣ်တၢ်ဒ်သးအီၤလၢ တၢ် သူ တၢ်မူတၢ်ဘျးဒီး တၢ်န့ၣ်လီၤပၣ်ဃုာ်လၢ တၢ်မၤကၤတၢ်မူ တၢ်ဘျးအပူၤန့ၣ်လီၤ (အဆၢ - ၃၃). လၢဖိသုၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ (CRC) အပူၤစုၢ်ကီၢ်ပၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဖိၣ်ဒုးဃၢ်ဖိသုၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆၢတတဲၣ်လၢအလီၢ်ခဲက တၢ် တပတီၢ်ဖဲလၢ တၢ်ဃုာ်ခွဲးယၢ်အဂုၤအဂၤမ့ၢ်တအိၣ်လၢ ဘၣ်န့ၣ်ဒီး ကဘၣ်မ့ၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်ဖိလၢ အဘၣ်ဘျး

³⁹ UN Special Rapporteur on the Right of Everyone to the Enjoyment of the Highest Attainable Standard of Physical and Mental Health, “[Right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health](#)”, A/65/255, August 2010.

⁴⁰ OHCHR, UNAIDS, UNDP, and WHO, “[International Guidelines on Human Rights and Drug Policy](#)”, March 2019, p.8.

⁴¹ *Ibid*, p.8.

⁴² UN Office on Drugs and Crime (UNODC), “[From coercion to cohesion. Treating drug dependence through health care, not punishment](#)”, October 2009.

ဘၣ်ဒါဒီး ပာ်ဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကဘၣ်ဒိသဒါ တၢ်ရဲလိာ်လၢတလီၤ ပုၤကညီ မ့တမ့ၢ် တၢ်ရဲလိာ်လၢလီၤရၢၢ်လီၤစၢ်တဖၣ် လၢလၢပုၤ ပုၤန့ၣ်လီၤ (အဆၢ - ၃၇). ဖိဒိသုာ်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ဒိသဒါ, တၢ်ကူဆါယါဘျါဒီး တၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ် တၢ်မၤစၢၤဘၣ်ဘျီ ဘၣ်ဒါ တအိၣ်ဘၣ်အသိ ဖိဒိသုာ်အိၣ်လၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ် ကလံးထံးပူၤတဖၣ် တဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ တၢ်ကွၢ်ထွဲကဟုကယၢ်ဒ် CRC ဃုထီၣ်ဝဲအသိဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်လံာ်အံၤပာ်ဖျါထီၣ်အသိ: လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံးထံးအ ပူၤ တၢ်သူတၢ်မူတၢ်ဘျီဒီး တၢ်မၤကတၢ်မူတၢ်ဘျီ တကဲထီၣ် အသးဒ်ဝဲတခါဒါဘၣ်အမဲၣ်ညါ တၢ်သဘၣ်ဘသဘုၣ်သ့ၣ်တ ဖၣ်အသိ ဒုးဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်ကသံၣ်မူဘျီဂီၢ်ဝိသုာ်တဖၣ် အါ အါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပယီၤသုးမၤထီၣ်ဒါ ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘုၣ်တၢ်ဘျါအါ အါဂီၢ်ဂီၢ် ခိဖျါဒုးထီၣ်ဒါတၢ်ဒီး ကဘီယုၤဒီးဒြိ, တၢ်ခးလိးကျိဖးဒိၣ် လၢ ကမၤအိၣ်တၢ်လီၤ, တၢ်ဒွဲၣ်အူထီၣ်သဝီ, တၢ်မၤသံမၤဝီ, တၢ်ဖိၣ်န့ၣ်ဆူၣ်, တၢ်မၤအမၤနး, တၢ်မၤလီၤမၤန့ၣ်ဆူၣ်, တၢ်မၤန့ၣ် ဆူၣ်ကမၤ, တၢ်သူပုၤကညီဒ်ကတီၤဒိသဒါ, တၢ်မၤမၤပျီမ့ၢ်ပီၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်အံၤကဲထီၣ် တၢ်တဂၢ် တ ကျါလၢ ပုၤတဝါပူၤဒီး တၢ်အိၣ်သးလၢ တၢ်မူတၢ်ဘျီတၢ်ဆါ တၢ်ပူၤအံၤဟဲအါထီၣ်ဝဲသ့သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သူအါထီၣ် သ့ၣ် ထံးမုၢ်ခါတၢ်မၤပယုၤဒ် တၢ်ဆိၣ်တၢ်မၤန့ၣ်ဆူၣ်ကဲအသိအံၤ မၤ နးဒိၣ်ထီၣ်ဝဲ ပုၤဂီၢ်ဝိတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤတၢ်အိၣ်သး ချ့သဒိးန့ၣ် လီၤ. တၢ်ကွၢ်ကပၤဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘုၣ်ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိဒွဲးယၢ်, ပုၤဂီၢ်ဝိ တၢ်တိစၢၤမၤစၢၤဒီး ကွီၢ်မ့ၢ်သဲစး တၢ်ဘျါမူဒါတဖၣ်အံၤဒီး ဒီးန့ၢ် ဘၣ်တၢ်ပူၤဖျါအကျဲလၢလံာ်စ့ၣ်စ့ၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်မၤပယုၤသဲစးတၢ် ဘျါအတၢ်ဒိၣ်စိဒီး ကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်သးအဂၢၢ်အကျဲလၢ တၢ်မူ တၢ်ဘျီတၢ်ဂီၢ်ကီ ကဟဲအါထီၣ်ဝဲသ့သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ကဘျါဆဲ တၢ်ဂီၢ်ကီဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်မူတၢ်ဘျီလၢ ကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံး ထံးပူၤတဖၣ်အဂီၢ် ကဘၣ်ဟူၤဂဲၤဘျါရဲလီၤဆီအံၤ တကးဒီးဘၣ် ကဘၣ်မၤပတုၣ်ကွၢ်တၢ်သဘၣ်သဘုၣ်ဒီး တၢ်ပျဲပူၤတၢ်ကမၢ် လၢ ပယီၤသုးခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤ ထီၣ်က့ၤ သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအံၤ မ့ၢ်တၢ် လိၣ်အရူၤဒိၣ်နီၢ်နီၢ်လၢ ကကူစါယါဘျါတၢ်မူတၢ်ဘျီတၢ်ဂီၢ်ကီ ဒီး ပုၤတဝါကက့ၤအိၣ်ဂၢၢ်အိၣ်ကျါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၅. တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်

ဆူဘီမုၢ်စၢ်ဖျါကရၢ, အၣ်စံၣ်ယၢ်ထံကီၢ်တဖၣ်, တၢ်ဟံးထီၣ်ဂီၢ် ဝီပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ် ဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျါ ထံဂၤကီၢ်ဂၤသ့ၣ် တ ဖၣ်-

- ပညိၣ်ဟံးန့ၢ်ဂီၢ်ဝီလူၤဃုပုၤလၢ အတုထုးထီၣ် ဒီး ဆါကသံၣ် မူဘျီ ခိဖျါတၢ်ဃိထံကျိၣ်စ့ဆုၢ်နီၢ်လီၤဟးထီၣ်ကျိၣ်ကျဲ ဒီး ဟ့ၣ်ခိၣ်နီၢ်လီၤလိာ်သးတၢ်ဂီၢ်တၢ်ကျိၣ်. ပာ်ထီၣ်ဂီၢ်ဝီ

- လၢအအိၣ်ဒီး တၢ်ဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါပာ်ဖျါ, ဒိသဒါဒီး ဟ့ၣ် တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၢ်ခိၣ်သးသမူကျိၣ်ကျဲဂၢၢ်ကျါတခါခါလၢပုၤတူၢ် ဘၣ်တၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်. မၤလီၤတၢ် တၢ်ဃုထံထံကီၢ် ဒီး တၢ်စံၣ်ညိၣ်ဆါတံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ အတီတြၢဒီး သုတဒုး အိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤပယုၤပုၤဂီၢ်ဝိဇ္ဇာယာ် တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- မၤဆူၣ်ထီၣ်သဲစးတၢ်ဒိၣ်စိ ဒီး တၢ်ဟံးထီၣ်ဂီၢ်ဝီကျိၣ်ကျဲသ့ၣ် တဖၣ် လၢဟီၣ်ခိၣ်ဖျါစံၣ်ညိၣ်ပီတုၤကီၢ်ဘျီ, ဟီၣ်ခိၣ်ဒိ ဖျါတၢ်တီတၢ်တြၢကျိၣ်ကျဲဒီး တၢ်ဃုထံထံသ့ၣ်ညါကျိၣ် ကျဲလၢအသဘျုသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ ဒ်သိးဒီး တၢ်ကဟံထီၣ် ဂီၢ်ဝီပုၤလၢအမၤကမၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီး ဃဲၣ် လီၤဘျါလီၤကွၢ် တၢ်တပာ်ကဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢ အဒုးအါ ထီၣ်ကသံၣ်မူဘျီဂီၢ်ဝိသုာ်တဖၣ်အံၤကသုကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ် တက့ၢ်.
- မၤဆူၣ်ထီၣ် တၢ်ဟံးထီၣ်ဂီၢ်ဝီ, ပတုၣ်ကွၢ်တၢ်ဆါတၢ်ပုၤစု ကဝဲပိးလီၤ ဒီး ကဘီယုၤသီ, ဃုာ်ဒီး တၢ်ပတုၣ်ကွၢ် တၢ်မၤ သကိးတၢ်ဒီးပယီၤသုးမိစိရီၤ ဒီး ပုၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးအဝဲ သ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးဒီးကမၤစၢၤလီၤကွၢ်ပယီၤ သုးမိစိရီၤ တၢ်ထီၣ်ဒုးကမၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- သ့ၣ်ညါပာ်ပနီၣ် ပယီၤသုးမိစိရီၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢအမ့ၢ် ပုၤခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤပယုၤပုၤဟီၣ်ခိၣ် ဖိဒွဲးယၢ် ဒီး ပုၤဂီၢ်ဝိတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤတၢ်လိၣ်ဘၣ်သက့ၤစး ဒးလၢကီၢ်ပယီၤပူၤအံၤန့ၣ်တက့ၢ်.

ဆူထံကီၢ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ, ကရၢသဘျု, ပုၤဟီၣ် ခိၣ်ဖိဒွဲးယၢ် ဒီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်-

- မၤအါထီၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၢ်ပာ် ဒီး တၢ်ကူဆါယါဘျါ ပုၤလၢအသုစဲကသံၣ်မူဘျီသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ပာ်ကဲဒ်အမ့ၢ် တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တၢ်ဂီၢ်ကီတခါအသိန့ၢ်တက့ၢ်. ဟ့ၣ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ဒီး ဟူၤဂဲၤမၤဒ် လီၤကဝီၤလုလၢ ကျိၣ်ကျဲ အိၣ်အသိ ဃုာ်ဒီးတၢ်ဟူၤတၢ်ဂဲၤလၢအပာ်ဖျါထီၣ်ကသံၣ် မူဘျီတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢနီၢ်ခိၣ် ဒီး နီၢ်သး လၢအကဲထီၣ် သးနီၢ်နီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, တၢ်ကူဆါယါဘျါအါန့ၢ် ဒီး တၢ်ဆုၢ်ခိ ကျိၣ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ် ခိဖျါ မိပါ, တၢ်ဘျီတၢ်ဘၢခိၣ်နီၢ် ဒီး ပုၤ သးစၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒ်သိးကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂီၢ်တၢ်ကျိၣ်လၢအ ဘၣ် လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်သံသ့ၣ်တဖၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်တ က့ၢ်.
- မၤအါထီၣ် တၢ်ကူဆါယါဘျါလီၤလၢပုၤတဝါပူၤ ဒီး ဟ့ၣ် လီၤမၤစၢၤတၢ်လိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ လီၤကဝီၤပုၤဝါ ပျီပူၤ တၢ်ကူဆါယါဘျါ, တၢ်ကွၢ်ထွဲ ဒီး တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ အလီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. မၤလီၤတၢ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤဃုာ်ဒီး တၢ်မၤစၢၤလီၤဆီလၢ မုၢ်ခါတၢ်လီၤဆီ, ပိာ် မုၢ် ဒီး သးစၢ်အဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ် လဲၤတုၤလၢ လီၤကဝီၤသဝီ

ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

- မၤလီၤတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဆိ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် ကံၤစီၤ ဒီး တၢ်ဟံၣ်မူဟံၣ်ဒါသ့ၣ်တဖၣ်. ဟ့ၣ်တၢ်တိၤစၢၤမၤစၢၤ လၢတဘျုးန့ၣ်အဂီၢ်, တၢ်မၤစၢၤလၢအဆိတလဲတၢ်ဟူးတၢ် ဂဲၤန့ၣ်ဒိတၢ်အိၣ်သးဆိတလဲသးအိၣ်အသိး, တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကူ ဆါယါဘျါတၢ်မၤလိ ဒီး နီၤသးတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤတူၢ် ဘၣ်တၢ် ဒိသိးလီၤကဝီၤပုၤလၢအဟူးဂဲၤ မၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ် ကဟံၣ်ထီၣ်မူဒါဒီး ဖိၣ်ဂံၢ်ဃာ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ် အံၤကန့ၢ် ဒီး လဲၤအသးဘၣ်ဂီၢ်ဖိးဒု လိာ်အသးဒိ ပုၤဟီၣ် ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်တီၤပတီၢ်အသိးကန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- မၤဆူၣ်ထီၣ် တၢ်ဒိသဒါဖိသ့ၣ် ဒီး ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်ဂုၢ်ကျဲး စးကျိၤကျဲးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. မၤစၢၤလီၤကဝီၤ ပုၤတဝါ တၢ်ဆုၢ်ခိကျိၤကျဲးတဖၣ်, ကိုၤ ဒီး တၢ်လုၢ်အိၣ်နီၤခိသးသမူ တၢ်မၤစၢၤလၢ ပုၤကွၢ်ထွဲတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ဒိသိးကဒိ သဒါဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်သုတထံၣ်ဒီးမၤလိသ့ၣ်တၢ်မူတၢ်ဘျီး သ့ၣ်တဖၣ်အံၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဆိၣ်ထွဲ တၢ်မၤစၢၤတၢ်ဒိ သဒါကျိၤကျဲးလၢ ပုၤတူၢ်ဘၣ်ဟံၣ်ဃီတၢ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကး, တၢ်မၤပယွဲဖိမၤ ဒီး တၢ်မၤပယွဲလၢ ပုၤတဝါပုၤအဂၤလၢ ဘၣ်ထွဲဒီးကသံၣ်မူဘျီးဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- ဃဲၣ်လီၤဘျါဆု မုၣ်ခွါ ဒီး ဟံၣ်ဖိဃီဖိတၢ်မၤပယွဲလၢအဘၣ် ထွဲဒီး ကသံၣ်မူဘျီးဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. ဆိၣ်ထွဲ မၤစၢၤ လီၤကဝီၤတၢ်ကရုၤကရိလၢအဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤ ပာ်ခူသ့ၣ်တၢ် ဂုၢ်တၢ်ကျိၤန့ၢ်, တၢ်မၤစၢၤပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ်လီၤလီၤ, တၢ်လီၤ လၢအဘၣ်ဘၢ ဒီး ဂုၢ်ဂီၢ်အူတၢ်ဟ့ၣ်နီၤသးတၢ်ဟ့ၣ်ဂုၢ်ဟ့ၣ် ဘါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤပုၤတဝါတၢ်ကူ ဘၣ်ကူၣ်သုလၢအဒိသဒါတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်မၤ

သံမၤဝီၤမုၢ် ဒီး တၢ်ဟံၣ်န့ၢ် တၢ်ဘၣ်ဘျုးလၢ ဟံၣ်ဃီလၢ အသ့တၢ်မူတၢ်ဘျီးသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ ဒီး မၤအါထီၣ်တၢ်ဒိ သဒါသ့ၣ်တဖၣ် န့ၣ်တက့ၢ်.

ဆူကညီဒီကလုာ်စၢၤဖိၣ်ကရၢ (KNU) ဒီး လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၢ်သ့ၣ် တဖၣ်-

- ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ တၢ်ဘျုးသဲစး ဒီး ဖိလံစံၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်သုကသံၣ်မူဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ဒိသိးကမၤဆူၣ်ထီၣ် အါ ထီၣ် တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤပုၤတူၢ်ဘၣ်တၢ် ဒီး ပုၤတဝါ တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒိဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါၣ် ပုၤဟီၣ်ခိၣ် ဖိခွဲးယာ်တီၤပတီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. မၤဆူၣ်ထီၣ် ခုၣ်အဲၣ် ယူၣ်ကသံၣ်မူဘျီးဖိလံစံၣ် ဒိဖျါၣ်မၤပုၤအါထီၣ် နီၤက စၢၤသးအိၣ်တူၢ်လိာ်တၢ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤသးကျဲး, တၢ် က့ၤအိၣ်ဆိးက့ၤလၢပုၤတဝါပုၤ ဒီး သိၣ်သီဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤ ထီၣ်က့ၤတၢ်ကျိၤကျဲးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- မၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၤ လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၢ်ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတၢ်မၤသ ကိးတၢ်ဃုာ်ဒီး တၢ်မၤလီၤမၤကွၢ် တၢ်တုထုးထီၣ်, ကူၣ်လဲၤ မၤကၤ ဒီး ဆါ ကသံၣ်မူဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် ဒီး ဟူးဂဲၤမၤအီၤ လၢအဘၣ်လီၤဖိးမံလိာ်အသးဒီး ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဖျါၣ် ပုၤဟီၣ်ခိၣ် ဖိခွဲးယာ်တီၤပတီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- မၤဆိဆူၣ်ချ့တၢ်ဆုၢ်ခိ, တၢ်ကူဆါယါဘျါလီၤတဖၣ် ဒီး တၢ် ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၤလၢညါ တချုးဒီးလၢ ဖိၣ် မ့တမ့ၢ် ဒုး ဃာ်ပုၤလၢအသုကသံၣ်မူဘျီးသ့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်ဒိသဒါ န့ၢ်အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်လၢကဝီၤ, မၤစၢၤလီၤ တၢ်ထံၣ်သံကမုၢ် ဒီး မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ဒိန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကျိၤကျဲးသ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

လံာ်ကုမံၣ်ညါတၢ်ဂီၤအဂ့ၢ်-

လံာ်ကုမံၣ်ညါတၢ်ဂီၤလၢတၢ်တုအီၤတဘျီအံၤန့ၣ် ပာ်ဃုာ်ဒီး KHRG တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါတၢ်ဂီၤတဒိတဘျီ ဘၣ်ဃး ကညီဒီကလုာ် ပၤကီၢ်သုး (KNPF) မၤဟါဂီၤ ယါဘၣ် လၢတၢ်ဖိၣ်ချုးန့ၢ်အီၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲ ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရ့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တုတၢ်ဂီၤဝဲ အံၤ ပာ်ဖျါထီၣ်ဃုာ်စုကိး ကသံၣ်မူဘျီးအဂၤလၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးဟီၣ်ကဝီၤသဝီဖိ သ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဃုာ်ဒီး ကသံၣ်မူ ဘျီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒိအမ့ၢ် တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဖိသ့ၣ်တၢ်အိၣ်မုၢ်ဆိးပၤ ဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ဟ့ၣ်လၢကဝီၤ-လီၤဝီၤပုၤတုတၢ်ဂီၤဖိလၢတပာ်ဖျါအမံၤဘၣ်တက့ၢ်)

ကညီဂွံဝိခွဲးယာ်ကရူာ် (KHRG) အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကိာ်

ကညီဂွံဝိခွဲးယာ်ကရူာ် (KHRG) အံၤဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဖဲ ၁၉၉၂ န့ၣ် ဒီးမ့ၢ်ဝဲလီၤကဝီၤကရၢသဘျုးတဖုလၢ အၢၣ်လီၤ မၤတၢ်လၢ ကမၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤဂီၢ်ဝိခွဲးယာ်အတၢ်အိၣ်သး လၢကီၢ်ပယီၤမုၢ်ထီၣ်ကလံာ်ထံးအပူၤန့ၣ်လီၤ. KHRG သိၣ်လိဝဲ လီၤက ဝီၤဒုသဝီဖိတဖၣ် လၢကမၤနီၣ်မၤဃါတၢ်မၤဘၣ်ဒိပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယာ်အဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. KHRG ဘိးဘၣ်ရုလီၤ တၢ်ဂီၢ်တၢ် ကျိၤတဖၣ်အံၤ ဒိသိးကပာ်ဖျါထီၣ်လီၤကဝီၤပုၤ ကမျၢၤတဖၣ်အကလုာ်, အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်, အတၢ်ဘၣ်ယိၣ် ဘၣ်ဘျီ ဒီး အတၢ်ထံၣ်တၢ်ပာ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါ ပတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲ www.khrgh.org အပူၤသ့ၣ် ဒၣ်န့ၣ်လီၤ.